

RAPORT: PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Szczecin 2014

I WPROWADZENIE

Województwo zachodniopomorskie w obecnych granicach istnieje od 1 stycznia 1999 roku. Jest to piąte pod względem powierzchni województwo w kraju (powierzchnia 22,9 tys. km²) i jedenaste pod względem liczby mieszkańców. Liczba ludności, zameldowanej na terenie województwa na koniec 2013 roku, to 1 695 460 mieszkańców. Gęstość zaludnienia na obszarze województwa wynosiła 74 osoby na km².

Województwo administracyjnie jest podzielone na 114 gmin i 21 powiatów, w tym 3 powiaty grodzkie (miasta na prawach powiatu) i 18 powiatów ziemskich.

Mapa 1. Województwo zachodniopomorskie

Struktura ludności

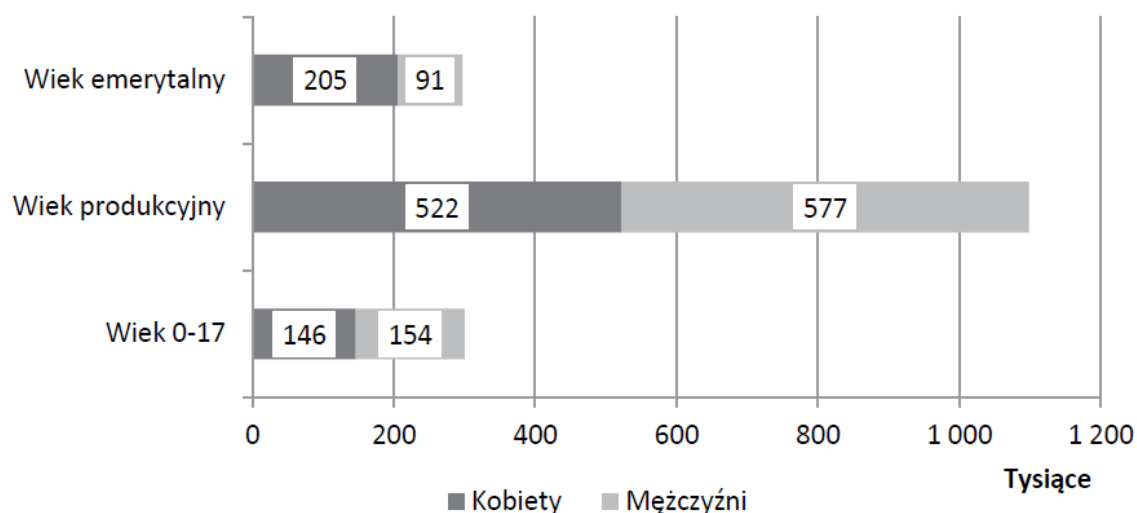
Zmiany w strukturze wiekowej ludności wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Maleje udział dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności, natomiast rośnie udział osób starszych. Na koniec 2013 r. w województwie struktura wieku ludności wyglądała następująco:

- osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) — 17,7% (spadek w skali roku o 0,2 p.p.),
- osoby w wieku produkcyjnym — 64,8% ogółu ludności (spadek w skali roku o 0,3 p.p.),
- osoby w wieku poprodukcyjnym — 17,5% ludności (wzrost o 0,5 p.p.).

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Wartość wskaźnika obciążenia demograficznego mierzonego liczbą osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w województwie zachodniopomorskim wynosiła w 2013 roku 54 osoby, czyli tyle samo co w roku 2012.

Wykres nr 1. Struktura ludności według płci i ekonomicznych grup wieku w 2013 roku

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej - Obserwatorium Integracji Społecznej

Struktura ludności według płci od kilku lat nie ulega większym zmianom. W ogólnej liczbie mieszkańców województwa, podobnie jak w kraju, nieznacznie przeważają kobiety, które stanowią 51,5% ludności. Na koniec 2013 r. liczba kobiet zameldowanych na terenie województwa osiągnęła poziom 873,6 tys. i była o 5 tys. niższa niż przed rokiem. Wskaźnik feminizacji również od kilku lat nie wykazuje większych zmian i oscyluje na poziomie — 106 kobiet na 100 mężczyzn. W zależności od grupy wiekowej wskaźnik feminizacji przyjmuje odpowiednie wartości: w grupie 0 —17 lat — 48,8%, w wieku produkcyjnym — 47,3%, w wieku emerytalnym — 69,7%.

Rynek pracy

Liczba bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim na koniec 2013 roku osiągnęła poziom 106,9 tys. osób i była niższa o 5,6 tys. od poziomu z roku poprzedniego. Grupa osób długotrwale bezrobotnych liczyła 57,1 tys. osób — 53,4% ogółu bezrobotnych (w 2012 - 51,4%).

Prawo do zasiłku w 2013 roku posiadało 17,5 tys. mieszkańców województwa (16,4% ogółu bezrobotnych) i stanowili oni o 3,4 tys. osób mniej liczną grupę niż przed rokiem.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Infrastruktura społeczna

Zasób mieszkań komunalnych w okresie ostatnich kilku lat wyraźnie maleje. W roku 2013 r. liczba mieszkań należących do gminy osiągnęła poziom 52,2 tys. i była niższa o 4,9 tys. mieszkań niż przed rokiem. Spadła znacząco również liczba wniosków o mieszkanie z zasobów gminy z 11,7 tys. w roku 2012 do 6,6 tys. w 2013 roku.

Na przełomie ostatnich lat wzrosła liczba mieszkań socjalnych i aktualnie kształtuje się na poziomie 5 tys. lokali. W niewielkim stopniu, aczkolwiek systematycznie, rośnie liczba oczekujących na mieszkanie socjalne i obecnie wynosi ona 6,9 tys. osób.

Liczba wyroków eksmisyjnych utożsamiana z liczbą dłużników wskazanych przez sąd bez prawa do lokalu socjalnego lub zamiennego w 2013 roku osiągnęła poziom 1,8 tys. (w 2012 roku — 1,7 tys.).

Liczba publicznych i niepublicznych żłobków, oddziałów żłobkowych, klubów dziecięcych na terenie województwa systematycznie rośnie. Na koniec 2013 roku ich liczba wynosiła 70 placówek, tj. o 1/3 więcej niż przed rokiem. Tempo wzrostu popytu na usługi opiekuńcze nad dziećmi do 3 lat jest znacznie szybsze od przyrostu placówek, które takie usługi świadczą, a przede wszystkim od liczby miejsc w tych placówkach. Jedną z przyczyn takiej sytuacji może być fakt, iż nowopowstałe żłobki to placówki małe, mogące przyjąć znacznie mniejszą liczbę dzieci niż obiekty dotychczas istniejące — średnia wielkość nowopowstałego żłobka to 28 miejsc, zaś przeciętna wielkość dotychczas istniejących to 51 miejsc.

Nieco lepiej wygląda sytuacja w obszarze opieki i edukacji przedszkolnej. Liczba publicznych i niepublicznych przedszkoli wraz z liczbą oddziałów przedszkolnych przy szkole podstawowej, punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego zlokalizowanych na terenie województwa wraz z oddziałami przedszkolnymi w szkołach podstawowych osiągnęła poziom we wrześniu 2013 roku — 641 placówek (573 w roku 2012), zaś liczba miejsc, jaką dysponowały ww. placówki przekroczyła 54 tys. (w 2012 roku — 46 tys.). Przeciętnej wielkości placówka przedszkolna oferowała w 2013 roku 84 miejsca (w 2012 — 80 miejsc).

Można przypuszczać, że wzrost liczby przedszkoli i oferowanych w nich miejsc, przyczynił się znacznie do spadku liczby dzieci, którym nie przyznano miejsca w przedszkolu (z powodu braku miejsc) z 304 w roku 2012 do 254 w roku 2013.

Ważnym elementem infrastruktury społecznej są świetlice i kluby dla dzieci i młodzieży. Liczba ww. placówek zlokalizowanych na terenie województwa wynosiła w 2013 roku 847 obiektów, z czego 325 stanowiły placówki przyszkolne oraz 522 placówki pozaszkolne.

W zachodniopomorskim w 2013 roku istniały również 223 placówki (świetlice i kluby) uznawane jako Kluby Seniora, zajmujące się rozwojem życia kulturalnego, oświatowego, towarzyskiego i rekreacyjnego osób starszych.

Kolejnym typem podmiotów infrastruktury społecznej są hospicja, w których sprawuje się wszechstronną opiekę zdrowotną, psychologiczną i społeczną nad pacjentami znajdującymi się w stanie terminalnym. Na terenie województwa zidentyfikowano w 2013 roku 4 tego typu obiekty.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

W woj. zachodniopomorskim nie istnieją oraz nie przewiduje się w najbliższym czasie tworzenia ośrodków dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy.

Powody udzielania pomocy i wsparcia

W latach 2012-2014 w województwie zachodniopomorskim najczęstszymi powodami udzielenia pomocy i wsparcia było ubóstwo oraz bezrobocie. W 2013 roku 59% rodzin (103 233 osób) korzystających z pomocy żyło w biedzie. Najczęściej ubóstwo wskazywano jako powód korzystania z pomocy wśród beneficjentów zamieszkujących powiat wałecki (79%), najrzadziej zaś w powiecie kamieńskim - 33%.

Częstym powodem przyznania świadczenia była także bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Z tego powodu pomoc otrzymało 12 714 rodzin (46 382 osób) - prawie co piąta rodzina korzystająca z pomocy!

Najrzadziej pomoc przyznawano z tytułu:

- sieroctwa -115 rodzin (290 osób w rodzinach),
- narkomanii - 256 rodzin (426 osób w rodzinach),
- zdarzeń losowych i klęsk żywiołowych i ekologicznych.

Tabela nr 1. Liczba osób, które otrzymały pomoc społeczną z powodu narkomanii

2011		2012		2013	
Ogółem	Liczba osób w ich rodzinach	Ogółem	Liczba osób w ich rodzinach	Ogółem	Liczba osób w ich rodzinach
271	471	260	430	284	483

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej - Obserwatorium Integracji Społecznej

Tabela nr 2. Liczba osób, które otrzymały pomoc społeczną z powodu alkoholizmu

2011		2012		2013	
Ogółem	Liczba osób w ich rodzinach	Ogółem	Liczba osób w ich rodzinach	Ogółem	Liczba osób w ich rodzinach
4 996	10 747	5 027	10 874	5 063	10 436

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej - Obserwatorium Integracji Społecznej

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Uwarunkowania problemu narkomanii wynikające ze specyfiki województwa zachodniopomorskiego:

- Położenie przygraniczne województwa - dokonywanie transakcji na miejscu i krzyżowanie się szlaków narkotycznych północ-południe i wschód-zachód. Swoboda przepływu osób wewnątrz Unii Europejskiej dzięki wejściu do Strefy Schengen.
- Charakter tranzytowy województwa.
- Powstałe na wskutek migracji rodziców zjawisko zwane „eurosieroctwem”.
- Charakter portowo-turystyczny województwa.
- Duży ruch społeczny i anonimowość jego uczestników.
- Wysoki wskaźnik zjawisk patologicznych zwiększających natężenie ryzykownych zachowań i zagrożeń zdrowotnych: prostytutka przygraniczna, przemyt, handel ludźmi, przestępczość zorganizowana.
- Bezrobocie i ubóstwo wynikające z zamknięcia dużych zakładów produkcyjnych w województwie.
- Frustracje i zbyt niski poziom płac powodujący podejmowanie aktywności i prac dodatkowych - mniej czasu rodziców poświęcanego rodzinie.
- Silne ośrodki akademickie w Szczecinie i Koszalinie. Posiłkowanie się przez studentów podczas egzaminów substancjami psychoaktywnymi oraz lekarskami wydawanymi bez recepty tzw. OTC.
- Nasilenie się zjawiska pozamedycznego stosowania dekstrometofanu przez młodzież.
- Szerokie zjawisko zażywających substancje psychoaktywne „białych kołnierzyków”.
- Komercjalizacja klubów sportowych nastawionych na tzw. wyczyn.
- Akceptacja i przyzwolenie społeczne na używanie nielegalnych substancji psychoaktywnych.

II OPIS SYTUACJI, EPIDEMIOLOGIA, CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA

Używanie narkotyków

W latach 2010 – 2011 zrealizowano w województwie dwa badania: w 2010 r. badanie populacji generalnej „Substancje psychoaktywne – postawy i zachowania”, a w roku 2011 badanie ESPAD. W 2012 r. zrealizowano również badania pn. „Badanie stosunku młodzieży do przetworów konopi”.

W 2013 r. Wydział Współpracy Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego zrealizował badania ankietowe dotyczące problematyki narkotyków i narkomanii. Przeprowadzono 791 ankiet w tym: 160 w szkołach gimnazjalnych, 10 w szkołach zawodowych, 193 w liceach i technikach, 258 na uczelniach wyższych, 20 w klubach i dyskotekach oraz 150 ankiet ulicznych.

Niektóre przytoczone w niniejszym Raporcie dane oraz tabele pochodzą ze wspomnianych badań.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że narkotyki obecne są w świecie dorosłych w sposób widoczny na poziomie województwa. Ich użytkownicy to nie tylko młodzież, ale również osoby w sile wieku. Spośród substancji nielegalnych przetwory konopi są relatywnie najpowszechniej używane, zarówno na poziomie eksperymentowania, jak i używania okazjonalnego. Wyniki badania ESPAD pokrywają się z wynikami badania ankietowego z 2013 r. Wśród środków używanych przez mieszkańców województwa względnie często pojawiają się też amfetamina i ecstazy – pozostałe środki są znacznie mniej popularne. Używanie poszczególnych substancji nielegalnych występuje najczęściej w kategorii wiekowej 16-24 lata. Używanie przetworów konopi widoczne jest we wszystkich kategoriach wiekowych. Wśród substancji nielegalnych relatywnie najwyższym rozpowszechnieniem wśród młodzieży cechują się konopie indyjskie. Chociaż raz w ciągu całego życia używało ich około 30% młodszych uczniów i 50% starszych uczniów. Na drugim miejscu wśród substancji nielegalnych jest amfetamina - ok. 9% wśród uczniów gimnazjów i 12% wśród uczniów szkół wyższego poziomu. Marihuana i haszysz są przez młodzież traktowane wyraźnie bardziej liberalnie niż inne substancje nielegalne. 64% ankietowanych w badaniach UM WZ uznało ciekawość za najczęstszy powód do sięgania po marihuanę. Kolejną przyczyną jest wpływ rówieśników i ucieczka od problemów zewnętrznych.

Badanie ESPAD wskazało iż wyższy niż w skali całego kraju odsetek badanych przyznaje się do używania marihuany lub haszyszu i amfetaminy, są to też środki częściej oferowane tej młodzieży i częściej oceniane przez nią jako łatwo dostępne. Badani, którzy sami używają narkotyków znacznie wyżej oceniają ich dostępność niż badani, którzy po narkotyki nie sięgali.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

50% ankietowanych uważa, że narkotyki są atrakcyjne dla młodzieży. Wg badanych (60%) narkotyki pozwalają dobrze się bawić.

Używanie substancji nielegalnych jest powszechniejsze wśród mężczyzn niż wśród kobiet.

Przetwory konopi są pozyskiwane przez użytkowników tej substancji głównie w drodze otrzymywania od kogoś znajomego w prywatnym domu lub miejscu publicznym, takim jak park, dworzec, ulica, bar, pub, klub lub dyskoteka. Rzadko się to zdarza w miejscu pracy lub nauki.

Problem narkomanii wedle ocen respondentów nie należy do najważniejszych problemów społecznych, szczególnie gdy oceny dotyczą skali lokalnej. Nieco wyżej lokuje się problem alkoholu, ale także nie zajmuje czołowej pozycji.

Mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego są wyraźnie lepiej zorientowani w ofercie pomocy w sprawie problemu narkotyków niż przeciętni Polacy.

Na pytanie „Kto powinien zajmować się zapobieganiem narkomanii wśród młodzieży?” 70 procent badanych uznało, że tę rolę powinni pełnić rodzice. Jednak podczas badań ankietowych w szkołach tylko 15% badanych swą wiedzę o substancjach psychoaktywnych uzyskało od rodziców.

52% badanych w szkołach gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych i uczelniach wyższych nie zażywało żadnych substancji psychoaktywnych 30 dni przed badaniem.

Tabela nr 3. Liczby zgonów z powodu przedawkowania narkotyków oraz wskaźnik zgonów na 100 000 mieszkańców (wg krajowej definicji: F11-12, F14-16, F19, X42, X62, Y12, X44, X64, Y14) w 2012 r.

Województwo	liczby zgonów wg krajowej definicji:	wskaźnik śmiertelności na 100 tys.
zachodniopomorskie	12	0,70
Polska	227	0,59

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Tabela nr 4. Samobójstwa (zakończone zgonem) w województwie zachodniopomorskim w latach 2010 – 2012 z podziałem na stan świadomości w chwili zamachu

Zamachy samobójcze	2010	2011	2012	2013
Ogółem	136	157	128	Brak danych
1. Trzeźwy	6	9	3	
2. Pod wpływem alkoholu	15	22	18	
3. Pod wpływem subst. psychoaktywnych	0	0	1	
4. Pod wpływem zastępczych środków i substancji	0	0	0	
5. Nie ustalono	114	126	106	

Źródło: KWP Szczecin

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Dostępność narkotyków

Z danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie wynika, że nie istnieje problem z dostępem do substancji psychoaktywnych. Bardzo popularna jest amfetamina i konopie indyjskie.

Tabela nr 5 . Ceny narkotyków na nielegalnym rynku:

Nazwa substancji	Zakres cen w zł
Metamfetamina	100-200 zł/g
Mefedron	40-60 zł/g
Marihuana	40-60 zł/g
Amfetamina	20-60 zł/g
Kokaina	100-300zł/g
LSD	5-30 zł/szt.
Heroina	100-200 zł/g
Żywica konopi (Haszysz)	40-80 zł/g
Ekstazy	5-30 zł/szt

Źródło: Komenda Główna Policji

W porównaniu do roku 2012 ceny nielegalnych substancji psychoaktywnych utrzymują się na zbliżonym poziomie.

Postawy wobec narkotyków i narkomanii

Ankietowanych w badaniu populacji generalnej „Substancje psychoaktywne – postawy i zachowania” zapytano o sposób postrzegania narkomanów. Przeważająca większość badanych opowiedziała się za medyczną definicją zjawiska, 77,5% badanych uznało, że narkoman to człowiek chory. Na drugim miejscu pod względem odsetka potwierdzeń znalazło się określenie: „Osoba mająca zły wpływ na innych”. To określenie potwierdziło ponad 74,7% badanych. W nieco mniejszym odsetku byli ci, którzy narkomanię postrzegali w kategoriach przestępstwa: „awanturник, chuligan” – 52,2% badanych i „przestępca” – ponad 60,4% badanych. Trzeba jednak dodać, że większość badanych dostrzegała zły wpływ narkomanów na innych ludzi – prawie 63%.

Blisko 80% ankietowanych (badanie 2013 r.) uważa, że nie istnieją narkotyki nieszkodliwe. 20% twierdzi, że marihuana nie jest substancją szkodliwą. 90% uważa, iż nawet jednorazowe przyjęcie narkotyku może być niebezpieczne. Najczęściej do zażywania narkotyków skłania: ciekawość – 55%, namowa kolegów i koleżanek - 40% oraz chęć poprawy sobie samopoczucia – 26%

Młodzi ludzie, głównie między 15 a 22 rokiem życia, bardzo często używają jednocześnie marihuany i amfetaminy, a także eksperymentują z używaniem wielu substancji legalnych i nielegalnych. Za powody zażywania narkotyków można uznać chęć uzyskania akceptacji przez środowisko rówieśnicze, problemy osobiste, ciekawość oraz modę na zażywanie tychże środków i substancji. Eksperymenty z narkotykami podejmuje zarówno młodzież z domów o najniższym statusie

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

ekonomicznym i edukacyjnym, jak i młodzież z domów o statusie najwyższym. Bardzo częstym zjawiskiem jest politoksyklomania. Dość powszechna jest medykalizacja codziennego życia.

Problemowe używanie narkotyków oraz konsekwencje zdrowotne i społeczne

- Działania **PPiTU Monar- Szczecin** w 2013 r.

- Terapia indywidualna dla osób uzależnionych – liczba odbiorców 479;
- Terapia indywidualna dla współuzależnionych – liczba odbiorców 275;
- Zajęcia grupowe dla osób uzależnionych: psychoedukacja, terapia, postrehabilitacja – liczba odbiorców 320;
- Zajęcia grupowe dla osób współuzależnionych: psychoedukacja, wsparcie – liczba odbiorców 166
- Szkolenia i prelekcje – liczba odbiorców 548.

- W **SPS ZOZ „Zdroje”** Poradni dla Osób Uzależnionych od Środków Psychoaktywnych w Szczecinie:

- 37 osób leczonych stacjonarnie z powodu nadużywania narkotyków, w tym 15 osób po raz pierwszy;
- 443 osób leczonych było ambulatoryjnie z powodu nadużywania narkotyków, w tym 138 po raz pierwszy;
- 67 osób leczyło się w programie metadonowym, w tym 1 osoba po raz pierwszy;
- przeprowadzono 217 oddziaływań profilaktycznych: poradnictwo ambulatoryjne;
- konsultacje i rozmowy terapeutyczne.

- Działania Zachodniopomorskiego Oddziału Towarzystwa Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych **„Powrót z U”**

- Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych i ich rodzin objętych przez poradnię pomocą – 2260;
- Liczba zrealizowanych w poradni świadczeń -2348;
- Liczba osób objętych terapią indywidualną- 102.

Problemowe używanie narkotyków w województwie zachodniopomorskim oszacować można na podstawie wskaźników i danych statystycznych lecznictwa psychiatrycznego, odnoszących się do zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania spowodowanych używaniem substancji psychoaktywnych w 2013 r.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Do oceny trendów epidemiologicznych posłużą między innymi wskaźniki pochodzące z lecznictwa stacjonarnego: liczba osób przyjętych do lecznictwa stacjonarnego z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania spowodowanych używaniem substancji psychoaktywnych oraz liczba pacjentów pierwszorazowych, definiowanych jako osoby, które w danym roku po raz pierwszy w życiu podjęły leczenie w placówce stacjonarnej.

Tabela 6. Leczeni z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych w województwie zachodniopomorskim w 2013 r.

Ogółem z zaburzeniami spowodowanymi używaniem środków psychoaktywnych	Leczeni		W tym leczeni ogółem w wieku lat				Z kolumny 1 leczeni po raz pierwszy w życiu		W tym leczeni po raz pierwszy w życiu w wieku lat				Zobowiązani do leczenia
	ogółem	w tym mężczyźni	0-18	19-29	30-64	65 i więcej	ogółem	w tym mężczyźni	0-18	19-29	30-64	65 i więcej	
2012	1552	1084	125	534	774	119	550	412	60	251	219	20	14
2013	1823	1226	134	690	874	125	762	502	99	345	281	37	134

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki. Wydział Polityki Społecznej

W stosunku do 2012 r. nastąpił 17 % wzrost przyjętych do leczenia z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych. W roku 2013 r. przyjęto do leczenia 1823 osoby. Spośród 1823 przyjętych do stacjonarnego lecznictwa psychiatrycznego w 2013 r. 762 osoby stanowili pacjenci przyjęci po raz pierwszy. Dane te potwierdzają wzrost odsetka przyjęć pierwszorazowych w stosunku do roku ubiegłego.

Widoczna jest znaczny wzrost przyjęć osób w wieku 0-18 leczonych z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych ze 60 w 2012 do 99 w roku 2013. Zauważalny wzrost ilości pacjentów widać również w grupie wiekowej 19-29. W roku 2012 z leczenia korzystało 251 osób, w 2012 – 281 osób.

Zachorowania na choroby wywołane przez ludzki wirus upośledzenia odporności HIV w woj. zachodniopomorskim w 2013 r.

W 2013 roku zarejestrowano 56 nowych zakażeń HIV tj. o 8 więcej niż w 2012 r. Współczynnik zapadalności wynosił 3,26 na 100 tys. mieszkańców i był wyższy w porównaniu do roku 2012, kiedy to wynosił 2,79 (zarejestrowano wówczas 48 nowych zakażeń). Należy zauważyć, że zapadalność na zakażenie HIV wśród mieszkańców województwa w 2013 r. była porównywalna do zapadalności w Polsce. Zgłoszone przypadki zostały potwierdzone w następujących laboratoriach referencyjnych dla diagnostyki zakażeń HIV, tj.:

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

- Pracownia Diagnostyki Molekularnej Wielospecjalistycznej Przychodni Lekarskiej Fundacji Akademii Medycznej we Wrocławiu,
- Instytut Hematologii i Transfuzjologii w Warszawie,
- Wojewódzki Szpital Zakaźny w Warszawie.

Zespół AIDS rozpoznano u 21 osób tj. o 7 osób więcej niż w 2012 roku, z których w 2013 r. 6 osób zmarło. Na terenie woj. zachodniopomorskiego w Szczecinie i Koszalinie funkcjonują od 1997 roku dwa Punkty Konsultacyjno-Diagnostyczne (PKD) wykonujące anonimowo i bezpłatnie badania w kierunku zakażenia wirusem HIV połączone z profesjonalnym poradnictwem przed i po teście. W 2013 roku wykonano w Punktach 1619 badań serologicznych (spadek o 146 badań w stosunku do 2012 r.) w kierunku zakażeń wirusem HIV. W PKD w Szczecinie w 2013 roku wykonano 1325 badań serologicznych, w tym 625 u mężczyzn i 700 u kobiet.

Utrzymuje się popularność testów wśród kobiet w ciąży, które mimo wskazania w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 20 września 2012r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, położu oraz opieki nad noworodkiem (Dz. U. z 2012r. poz. 1100) kierowane są przez ginekologów na badania a-HIV anonimowo do PKD, zamiast na imienne badania diagnostyczne w ramach świadczeń zdrowotnych. Z tego względu utrzymuje się od trzech lat zwiększona frekwencja kobiet w ciąży, kierowanych do badań przez lekarzy ginekologów - w 2013 r. badania tylko w tej grupie w PKD w Szczecinie wykonano u 400 kobiet (w 2010 r. u 291, w 2011 r. u 414 kobiet, natomiast w 2012 r. u 278).

Zakażenie wirusem HIV w PKD w Szczecinie rozpoznano u 15 osób (o 2 więcej niż w 2012 r.), przy czym 1 osoba już figurowała w Wojewódzkim Rejestrze Zakażonych HIV. Wśród zakażonych było 6 kobiet oraz 9 mężczyzn. Wszystkie osoby z wykrytym zakażeniem HIV uległy zakażeniu drogą kontaktów seksualnych, w tym były to 4 osoby o orientacji homoseksualnej, 10 osób heteroseksualnych (wśród nich 5 osób poza aktywnością seksualną wskazywało jako możliwą drogę zakażenia również przyjmowanie dożylnych środków psychoaktywnych) i 1 osoba o orientacji biseksualnej.

Dane statystyczne dot. epidemiologii HCV na terenie woj. zachodniopomorskiego przedstawiają się następująco:

- W roku 2013 w woj. zachodniopomorskim zarejestrowano 351 nowych nosicieli HCV (tj. o 78 więcej niż w 2012 r.), ogólna liczba nosicieli wyniosła 4219.

W analizowanym okresie w woj. zachodniopomorskim na wirusowe zapalenie wątroby zachorowało 56 osób tj. o 9 mniej w stosunku do 2012 r. Ponieważ na potrzeby nadzoru epidemiologicznego przy zgłaszalności przypadków obowiązują dwie definicje wirusowego zapalenia wątroby typu C z 2005 i 2009 roku, istnieje możliwość zgłoszenia jednego zachorowania według obu definicji jednocześnie. W 2013 r. zgłoszono 46 zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby typu C wg definicji z 2009 r. (współczynnik zapadalności na 100 tys. mieszkańców 2,68) i 39 przypadków zachorowań wg definicji 2005 r. (współczynnik zapadalności na 100 tys. mieszkańców 2,27). Jest to o 6 zachorowań mniej wg definicji z 2005 r. i 4 zachorowania więcej wg definicji z 2009 r. w porównaniu do 2012 roku.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Na podstawie przeprowadzonej analizy wywiadów epidemiologicznych stwierdzono, że:

- 30 zachorowań to osoby po operacjach, małych zabiegach chirurgicznych, również po transfuzjach krwi,
- W 10 przypadkach zachorowanie dotyczyło osób zażywających narkotyki, osób wykonujących tatuaże w warunkach niesterylnych i/lub przebywających w zakładzie karnym,
- 2 osoby miały kontakt domowy z nosicielami wirusa HCV,
- 12 chorych to osoby uzależnione od alkoholu,
- w pozostałych przypadkach nie udało się ustalić źródła zakażenia.

Najwięcej zachorowań na terenie woj. zachodniopomorskiego w 2013 r. zaobserwowano w grupie wiekowej 51 – 60. Łącznie zachorowało 24 kobiety i 32 mężczyzn.

III OPIS I OCENA POSIADANYCH ZASOBÓW ORAZ PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ W WOJEWÓDZTWIE

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012 – 2020 przyjęty został podczas XIII sesji Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego dnia 21 lutego 2012 r.

Zadania w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom realizowane przez Samorząd Województwa ujęte zostały w *Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012 – 2020*, stanowiącym część Strategii Województwa Zachodniopomorskiego w Zakresie Polityki Społecznej. *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012 – 2020* jest dokumentem, który po raz pierwszy w tak dużej skali uwzględnia wyniki i opracowania badań dotyczących aspektu uzależnień, przeprowadzonych m.in. przez specjalistów cieszących się międzynarodowym uznaniem, a których populację badawczą stanowili wyłącznie mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego.

Program stanowi aktualizację *Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2006 – 2015* w związku z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która wprowadziła obowiązek opracowania w odrębnej formie wojewódzkiego programu dotyczącego przeciwdziałania przemocy. Należy podkreślić, iż Program, stanowiąc integralną część Strategii Województwa Zachodniopomorskiego, jest najważniejszym aktem prawa lokalnego, wyznaczającym kierunki działań wszystkich osób, instytucji, jednostek, zajmujących się problematyką uzależnień na terenie naszego województwa.

Źródłem finansowania realizowanych w ramach Programu działań są środki własne budżetu Województwa pochodzące z tytułu opłat za korzystanie z zezwoleń na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości do 4,5% alkoholu oraz piwa, a także zezwoleń na prowadzenie w kraju obrotu hurtowego napojami alkoholowymi od 4,5% do 18% zawartości alkoholu bez piwa. Środki na realizację Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Uzależnieniom w 2013 r. stanowiły kwotę 436 401,74 zł.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Celem głównym Programu jest ograniczenie problemów społecznych i zdrowotnych związanych z zażywaniem substancji psychoaktywnych.

Z uwagi na fakt, by wszystkie podejmowane w ramach Programu działania były użyteczne, wykonalne i zasadne, często mieszczą się one w obrębie kilku celów strategicznych. Należy podkreślić, iż Samorząd Województwa, poza wykonywaniem zadań, do których jest zobligowany ustawowo, stara się inicjować i wyznaczać nowe kierunki oraz trendy działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom. Warte uwagi jest to, że podejmowane działania realizowane są w oparciu o wnikliwą analizę lokalnych potrzeb, dokonaną, m.in. na podstawie prowadzonych badań oraz poprzez konsultacje z przedstawicielami organizacji pozarządowych, instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem uzależnieniom, a także przedstawicielami administracji samorządowej i rządowej.

1) Ograniczenie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych

Poszerzenie wiedzy naukowej na temat zaburzeń wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych:

- 1) Opracowano 3 raporty dotyczące problematyki uzależnień od substancji psychoaktywnych zlecone przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii oraz Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Sprawozdało się 114 jednostek samorządu terytorialnego.
- 2) Zgromadzono i udostępniono 6 publikacji/raportów i analiz na temat uzależnień. Materiały zostały wysłane do 114 jednostek samorządu terytorialnego.
- 3) Opracowano i wdrożono wojewódzki model monitoringu „West Pomerania”. Monitoring ma na celu zbadanie nowych trendów w uzależnieniach oraz nowych zjawisk na scenie narkotykowej.
- 4) Zrealizowano 791 badań ankietowych z których opracowano raport.
- 5) Prowadzono w 2013 r. w formie internetowej (www.pogadaj.eu) Punkt Informacyjny – Konsultacyjny o uzależnieniach i patologiach społecznych oraz na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji wobec osób z zaburzeniami psychicznymi.

Zadanie wynika z wykonywania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012-2020 oraz Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2011-2015. Internetowy PIK Pogadaj.eu. jest nowoczesną, najbardziej popularną, szczególnie wśród młodzieży, formą komunikacji i źródłem informacji. Stanowi on system pomocy przez Internet, który dysponuje interaktywną stroną z udostępnionym chatem. Tam on-line, w czasie rzeczywistym można w tzw. oknie prywatnym porozmawiać ze specjalistą. Strona posiada także forum dyskusyjne dla internautów. Portal skierowany jest przede wszystkim do mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Jego główne cele to: zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych, prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii w szczególności dla dzieci i młodzieży, udzielanie pomocy psychologicznej i prawnej rodzinom, w których występują problemy narkomanii.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Ograniczenie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych:

- 1) Opracowano i zrealizowano wojewódzką kampanię społeczną „Naiwni” mającą na celu wyposażenie młodzieży województwa zachodniopomorskiego w obiektywną wiedzę nt. przetworów konopi indyjskiej.
- 2) Promowano kampanię opracowaną przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania narkomanii „Przyjmuje leki czy bierze?” mającą na celu zwiększenie wiedzy rodziców i nauczycieli na temat ryzyka używania leków dostępnych bez recepty przez dzieci i młodzież w celach pozamedycznych oraz przeciwdziałania jego negatywnym skutkom.
- 3) Promowano kampanię „Przeciwko nielegalnemu alkoholowi” której głównym celem było podniesienie świadomości mieszkańców województwa zachodniopomorskiego na temat negatywnych skutków zdrowotnych, jakie powoduje konsumpcja nielegalnego alkoholu – od utraty wzroku poprzez śmierć.
- 4) Zorganizowano szkolenie: Uzależnienia, współuzależnienia, przemoc domowa – nowoczesne i skuteczne metody pracy.

W 2013 roku po raz kolejny zrealizowany został partnerski program edukacji społecznej „Wspólnie przeciw uzależnieniom” realizowany z Okręgowym Inspektorem Służby Więziennej. W ramach działań przeprowadzono szkolenie dla 14 funkcjonariuszy-psychologów Służby Więziennej w zakresie motywowania osadzonych używających substancji odurzających do zmiany nawyków/nałogów oraz w zakresie informacji o działaniu dopalaczy na organizm ludzki i skutków jakie one mogą wywołać. Szkolenie dotyczyło również wpływu alkoholu na przemoc domową.

- 5) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje pozarządowe zadania i udzielono im dotacji:

- a) Stowarzyszenie Wolontariuszy „Da Du” otrzymało wsparcie na projekt MAM WIEDZĘ, ŻYJĘ BARDZIEJ ŚWIADOMIE

Głównym celem programu było ograniczenie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych wśród osób prostytuujących się oraz osób homoseksualnych, heteroseksualnych, klientów klubów nocnych oraz osób zakażonych wirusem HIV. Poprzez działania środowiskowe wśród osób prostytuujących się i osób homoseksualnych wzrósł poziom wiedzy na temat skutków przyjmowania środków psychoaktywnych oraz zagrożeń związanych z uzależnieniami a przez to mniejsze spożycie alkoholu i innych środków psychoaktywnych.

Kobiety prostytuujące się, osoby homoseksualne, osoby seropozytywne i MSM, klienci klubów nocnych są grupą, która jest marginalizowana społecznie. W związku z czym niechętnie korzystają z oferty pomocy instytucji czy organizacji pozarządowych, ponieważ nie chcą identyfikować się z zawodem prostytutki czy określoną orientacją seksualną. Działania środowiskowe były jedyną bezpośrednią metodą dotarcia do tej grupy i przekazania wiedzy dotyczącej zagrożeń związanych z przyjmowaniem środków psychoaktywnych.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Beneficjentami projektu były osoby świadczące usługi seksualne, ich klienci oraz osoby homoseksualne, heteroseksualne i osoby seropozytywne z terenu województwa zachodniopomorskiego, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców Szczecina.

- b) Stowarzyszenie „Monar” Poradnia Profilaktyczno-Konsultacyjna otrzymało wsparcie na „Party projekt”

W okresie sprawozdawczym wykonano następujące działania:

- a) zorganizowano działania partyworkerów podczas Sunrise Festiwal i Wetwater Festiwal. Odbyły się 2 spotkania organizacyjne, w czasie których ustalono skład grupy osób (partyworkerów) dyżurujących w czasie festiwalu),
- b) nawiązano telefoniczny i mailowy kontakt z organizatorem imprezy w celu ustalenia terminów działań i dopełniono formalności umożliwiających wstęp na imprezę (przesłanie listy nazwisk do organizatora),
- c) odbyło się wewnętrzne szkolenie przypominające zasady udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej,
- d) przygotowano materiały edukacyjne do dystrybucji w czasie imprezy (spakowanie plecaków, banerów, namiotu i innych niezbędnych rzeczy wykorzystanych do zbudowania stanowiska pracy podczas festiwalu).

Poprawa stanu psychofizycznego i funkcjonowania społecznego osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych:

- 1) Przygotowano Informator o instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania zaburzeniom psychicznym w województwie zachodniopomorskim – 2013 r. Adresatami prezentowanego - dziesiątego - wydania Informatora były osoby potrzebujące pomocy oraz instytucje zajmujące się problematyką uzależnień, przemocy domowej i przeciwdziałaniem zaburzeniom psychicznym. Wydano 700 egzemplarzy, które przesłano do 114 jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji współpracujących z Urzędem.
- 2) Dotację podmiotową na szkolenie ustawiczne kadr jednostek leczenia odwykowego otrzymały:
 - a) Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Gryficach:
Dofinansowano supervizję kliniczną mającą na celu podnoszenie kwalifikacji osób wykonujących zawody medyczne w Oddziale Terapii Uzależnienia od Alkoholu (11 osób);
 - b) Regionalny Szpital w Kołobrzegu:
Dofinansowano kontynuację kursu podstawowego w zakresie Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach dla osób wykonujących zawody medyczne (19 osób);
 - c) Wojewódzki Ośrodek Medycyny Pracy – Zachodniopomorskie Centrum Leczenia i Profilaktyki:
Dofinansowano zakup literatury branżowej (40 pozycji) oraz filmów edukacyjnych (7 filmów i 1 pakiet multimedialny);

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

- d) Samodzielny Publiczny Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdroje” w Szczecinie:
Dofinansowano superwizję kliniczną mającą na celu podnoszenie kwalifikacji zespołu terapeutycznego Zakładu (7 osób) oraz wydanie ulotek (10.000 sztuk) i wizytówek informacyjnych (2.500 sztuk);
 - e) Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Stanominie:
Dofinansowano narady szkoleniowe kadry kierowniczej Zakładu i wojewódzkich specjalistów (48 osób) oraz doskonalenia pracowników lecznictwa odwykowego województwa na bazie Ośrodka (60 osób).
- 3) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizację pozarządową zadanie i udzielono jej dotacji:
- a) Zachodniopomorski Oddział Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” otrzymał wsparcie na projekt „Szkolenie ustawiczne kadr jednostek lecznictwa odwykowego”
W ramach projektu przeprowadzono: Warsztat w Poznaniu 3-dniowy; Warsztat w Poznaniu 5 zjazdów, po 3 dni każdy; Superwizja dla zespołu klinicznego poradni prowadzona przez superwizora zewnętrznego; Superwizja indywidualna dla psychoterapeutów rodzinnych; Szkolenie dla specjalistów Terapii uzależnień moduł I.

2. Ograniczenie zaburzeń życia rodzinnego w tym szkód zdrowotnych i rozwojowych dzieci z rodzin, w których występuje uzależnienie

Zwiększenie dostępności i poprawa jakości pomocy dzieciom i młodzieży z rodzin, w których występuje uzależnienie:

- 1) W 2013 roku zorganizowano szkolenie „Studium Terapii Dzieci i Młodzieży”
Celem szkolenia było wyposażenie pedagogów, psychologów szkolnych oraz terapeutów uzależnień w wiedzę z zakresu metod diagnozy zaburzeń psychicznych dzieci i młodzieży oraz nabycie umiejętności prowadzenia interwencji kryzysowej, rozmów oraz terapii dzieci i młodzieży w różnych podejściach terapeutycznych. Szkolenie przygotowuje do pracy diagnostycznej i terapeutycznej z dziećmi i młodzieżą, współpracy terapeutycznej z rodzinami, psychoedukacji i psychoprofilaktyki.
- 2) Szkolenie „Zachowania suicydalne – interwencja kryzysowa”
Szkolenie skierowane było do pedagogów oraz psychologów szkolnych oraz terapeutów uzależnień z terenu województwa zachodniopomorskiego. Uczestnicy szkolenia wyposażeni zostali nie tylko w wiedzę teoretyczną, ale również zdobyli umiejętności praktyczne jak przeciwdziałać zachowaniom suicydalnym wśród dzieci i młodzieży.
- 3) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizację pozarządową zadanie i udzielono jej dotacji:

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

- a) Stowarzyszenie Profilaktyki i Terapii „Młodzi-młodym” otrzymało wsparcie na projekt „Wspólnie do celu”

W programie zostały przeprowadzone następujące zajęcia dla młodzieży: 1) zajęcia socjoterapeutyczne; 2) zajęcia edukacyjne na temat mechanizmu uzależnienia, współuzależnienia, ról w rodzinie; 3) zajęcia psychoedukacyjne na temat podejmowania decyzji i radzenia sobie z naciskiem ze strony innych 4) młodzieżowi liderzy zdrowego stylu życia i promocji zdrowia (zajęcia na temat metod pomocy rówieśniczej, zajęcia rozwijające umiejętności psychologiczne i społeczne liderów). Zajęcia zostały przeprowadzone w sześciu szkołach - gimnazjach: Gimnazjum nr 1 w Białym - Borze, Gimnazjum w Bobolicach, Gimnazjum w Manowie, Gimnazjum w Pomianowie, Gimnazjum nr 2 w Koszalinie, Gimnazjum nr 4 w Koszalinie. Zajęcia socjoterapeutyczne zostały przeprowadzone tylko w Gimnazjum nr 4 w Koszalinie. Zajęcia były prowadzone w okresie objętym umową, zgodnie z porozumieniami podpisanymi ze szkołami. W każdej szkole został ustalony harmonogram realizacji zajęć. Zajęcia były prowadzone w grupach maksymalnie 15 osobowych, po rekrutacji wśród uczniów. Udział w zajęciach był dobrowolny. W niektórych szkołach uczniowie zostali wskazani do udziału w zajęciach przez szkolnego koordynatora. Musieli również wyrazić zgodę na udział w zajęciach. Większość zajęć odbywała się w trakcie zajęć lekcyjnych, w sali lekcyjnej udostępnionej dla grupy. W niektórych ze szkół zajęcia odbywały się także po zakończeniu zajęć lekcyjnych. Program zajęć został ustalony wstępnie w zespole realizatorów oraz po konsultacjach ze szkolnymi koordynatorami, aby odpowiadał na rzeczywiste potrzeby zgłaszane przez szkoły. Realizacja programu przebiegała zgodnie z planem, treści były modyfikowane w zależności od potrzeb i możliwości danej grupy. Zajęcia były prowadzone przez dwie osoby. Sposób realizacji zajęć był na bieżąco monitorowany i omawiany w zespole realizatorów. Założone cele zostały w całości zrealizowane.

3. Ograniczenie zjawiska zażywania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież

Zwiększenie jakości i dostępności programów profilaktycznych

- 1) Przeszkolono 20 nauczycieli z Programu Przeciwdziałania Przyjmowaniu Substancji Uzależniających przez Uczniów „Unplugged”;
 - 2) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje pozarządowe zadania i udzielono im dotacji:
- a) Stowarzyszenie „Monar” Poradnia Profilaktyczno-Konsultacyjna otrzymało wsparcie na projekt warsztatów profilaktycznych „Bądź sobą bez chemicznych wsporników”

W roku 2013 zrealizowano projekt profilaktyczny pt. "Bądź sobą bez chemicznych wsporników", którego celem było ograniczenie zjawiska zażywania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież. Program miał postać warsztatów psychoedukacyjnych. Wzięło w nich udział 298 osób w wieku 14-20 lat, byli to uczniowie szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa zachodniopomorskiego. Podjęto współpracę z 6 placówkami szkolnymi. Odbyło się 36 godzin

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

zajęć (X 2 osoby prowadzące - 72 godz.). Poprzez podjęte działania podniosła się wiedza uczestników na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych oraz innych problemów wynikających z używania tych środków. Wśród uczestników warsztatów podniesiono poziom umiejętności konstruktywnego rozwiązywania problemów w sytuacjach związanych z zażywaniem narkotyków, odbiorcy nabyli wiedzę na temat możliwości korzystania z oferty pomocowej na terenie województwa, część odbiorców deklarowała postawy abstynencji od substancji psychoaktywnych, chęć powstrzymywania się od sięgania po środki odurzające. Współpraca z pedagogami, wychowawcami przyczyniła się do podniesienia świadomości społecznej, wiedzy na temat uzależnień oraz problemów wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych wśród dzieci i młodzieży. Zajęcia skierowane do dzieci i młodzieży prowadzone były metodami aktywizującymi, aby zachęcić uczestników do refleksji nad własnymi zachowaniami związanymi z używaniem narkotyków, zmotywowanie do zmiany postaw i zachowań, przekazanie wiedzy o zagrożeniach oraz wykształcenie umiejętności podejmowania konstruktywnych decyzji związanych z używaniem substancji. Podczas zajęć wykorzystywano także materiały edukacyjne, profilaktyczne (zeszyt ćwiczeń, filmy, prezentacje multimedialne). Nowym elementem wykorzystywanym w trakcie warsztatów był zeszyt ćwiczeń dla uczestników zajęć. Zawartość zeszytu pomyślana była w ten sposób aby wspólnie z bohaterem zeszytu „przejsć” przez proces podejmowania decyzji w kwestii zażycia narkotyku. Wspólnie z bohaterem uczestnik zajęć miał możliwość przedyskutowania własnych wątpliwości na temat konsekwencji zażywania środków odurzających, jak i rozważyć ryzyko jakie niesie ze sobą używanie narkotyków. Podczas zajęć uczestnicy mieli także możliwość nabycia umiejętności radzenia sobie w sytuacjach namowy do zażycia środka odurzającego, presji rówieśniczej. Z wyników ankiety ewaluacyjnej wynika, że ponad połowa uczestników podniosła swój poziom wiedzy na temat zagrożeń wynikających z zażywania narkotyków, ponad 80% uczestników wyraziło zadowolenie z uczestnictwa w zajęciach. Program realizowany był przez certyfikowanych specjalistów terapii uzależnień, z wieloletnim doświadczeniem i przygotowaniem merytorycznym do prowadzenia zajęć profilaktycznych dla dzieci i młodzieży.

b) Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa Zachodniopomorskiego otrzymało wsparcie na projekt: Kampania „Nie pływam po dragach”

Projekt realizowany w lipcu i sierpniu na obszarach wodnych województwa zachodniopomorskiego. Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe województwa zachodniopomorskiego w trakcie sezonu letniego realizowało na plażach nadmorskich i śródlądowych Pomorza Zachodniego kampanię „Nie pływam po dragach”, której głównym celem było promowanie mody na korzystanie z obszarów wodnych bez używek. Zadanie zakładało edukację kadr zatrudnionych na obszarach wodnych. Tematyka szkoleń obejmowała treści z zakresu:

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

- rozpoznawania osób pod wpływem środków psychoaktywnych,
- umiejętności postępowania i interwencji u osób pod wpływem środków psychoaktywnych,
- postępowania z osobą agresywną będącą pod wpływem alkoholu, używek,
- umiejętności udzielania pierwszej pomocy u osób zatrutych (alkohol, narkotyki),
- metodyki prowadzenia działań profilaktycznych, pogadanek, zabaw.

Przeprowadzono 10 z planowanych 20 szkoleń dla ratowników wodnych zatrudnionych na 24 wyznaczonych obszarach wodnych. W ramach kampanii podjęto współpracę z 9 instytucjami zarządzającymi strzeżonymi obszarami wodnymi w pasie wybrzeża morskiego oraz 11 instytucjami zarządzającymi strzeżonymi obszarami wodnymi śródlądowymi z terenu województwa zachodniopomorskiego. Szkoleniami objętych zostało około 485 ratowników wodnych. W ramach szkolenia ratownicy zostali wyposażeni w podręczne apteczki pierwszej pomocy zapinane za pomocą pasa biodrowego, które zapewniały natychmiastowy dostęp do podstawowych środków zabezpieczenia osobistego.

Utrwalenie postaw abstynenckich w środowisku dzieci i młodzieży oraz zwiększenie świadomości młodzieży w zakresie szkód wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych

- 1) Zorganizowano rokroczne spotkanie Rektorów Wyższych Uczelni Województwa Zachodniopomorskiego oraz Pełnomocników Rektorów i Koordynatorów ds. profilaktyki narkomanii i innych uzależnień.
- 2) W 2013 roku działania podjęte w ramach realizacji partnerskiego programu edukacji społecznej „Wspólnie przeciw uzależnieniom” z Komendą Wojewódzką Policji w Szczecinie obejmowały realizację siódmej edycji konkursu „Profilaktyka oczami młodzieży”. Konkurs składał się z trzech kategorii, w zakresie których młodzi ludzie tworzyli zadania konkursowe – filmy, zdjęcia, plakaty - które pomagają w kształtowaniu bezpieczeństwa wśród dzieci i młodzieży i wspierają działania profilaktyczne zarówno nauczycieli jak i policjantów na terenie województwa zachodniopomorskiego. Do udziału w konkursie zaangażowana była młodzież szkolna, pedagodzy i opiekunowie szkolni, pełnomocnicy do spraw bezpieczeństwa placówek oświatowych oraz policjanci z terenu naszego województwa.
- 3) Realizowano pilotażowy program pomocy rówieśniczej „Młodzieżowy Lider Środowiskowy”, którego ideą jest utworzenie nieformalnej sieci wsparcia między rówieśnikami. Celem głównym programu było przeszkolenie grupy młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych z terenu województwa zachodniopomorskiego w zakresie: nawiązywania pierwszego kontaktu z osobą potrzebująca wsparcia, używek i uzależnień od substancji psychoaktywnych oraz ich wpływu na życie i funkcjonowanie jednostki, a także jej rodziny; wpływie grupy rówieśniczej na decyzje o zażywaniu narkotyków i alkoholu; formach poszukiwania i otrzymywania pomocy specjalistycznej w oparciu o informację na temat specjalistycznych poradni z jakich mogą korzystać młodzi ludzie.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

- 4) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje pozarządowe zadania i udzielono im dotacji:
- a) Cel częściowy częściowo realizowany przez Stowarzyszenie Profilaktyki i Terapii „Młodzi-młodym” w projekcie „Wspólnie do celu”. Ujęte w opisie celu Zwiększenie dostępności i poprawa jakości pomocy dzieciom i młodzieży z rodzin, w których występuje uzależnienie.
 - b) Cel częściowy częściowo realizowany przez Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa Zachodniopomorskiego. Ujęte w opisie celu Zwiększenie jakości i dostępności programów profilaktycznych.

Zmniejszenie liczby młodzieży eksperymentującej z substancjami psychoaktywnymi oraz będącej w grupie ryzyka

- 1) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizacje pozarządowe zadania i udzielono im dotacji:

- a) Stowarzyszenie Wolontariuszy „Da Du” otrzymało wsparcie na projekt PROFILIADA

Program miał na celu ograniczenie zjawiska zażywania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież. Został on opracowany na potrzeby dzieci, młodzieży zamieszkujących województwo zachodniopomorskie jako profilaktyka pierwszorzędowa i drugorzędowa mająca na celu zmniejszenie liczby młodzieży eksperymentującej z substancjami psychoaktywnymi oraz będącymi w grupie ryzyka (młodzieży gimnazjalna i ponadgimnazjalna, zamieszkująca bursy, internaty). Celem projektu PROFILIADA było przedstawienie uczestnikom za pomocą odpowiednio dobranych tematycznie dzieł filmowych sytuacji trudnych, stresujących, a nawet dysfunkcyjnych, z jakimi mogą zetknąć się w rzeczywistości: w sytuacjach rodzinnych, życiu szkolnym, w grupach rówieśniczych, za pośrednictwem mediów. Od ponad stu lat film jest trwałym elementem współczesnej kultury, który stworzył swoje własne środki wyrazu i stał się źródłem wiedzy o człowieku i świecie. Jako istotne nowoczesne narzędzie dydaktyczne doskonale wpisuje się w koncepcję nowoczesnego nauczania i jest nieocenioną pomocą przy omawianiu trudniejszych zagadnień. Ważne jest to, że program był kontynuacją działań podjętych w latach poprzednich.

Projekt realizowany był poprzez cykl spotkań, złożonych był z trzech elementów profilaktyczno-edukacyjnych:

- projekcji filmowej (poprzedzonej krótkim wprowadzeniem filmoznawczym, zawierającym informacje o autorach, inspiracjach, które spowodowały realizację filmu, umieszczenie utworu w kontekście współczesnych konwencji filmowych);
- warsztatów analizujących przedstawione w filmie problemy psychologiczne i społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki uzależnień i przemocy rówieśniczej. Na warsztaty były kwalifikowane, przez pedagogów, wychowawców, osoby charakteryzujące

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

się obecnością czynników ryzyka (indywidualnych, rodzinnych, środowiskowych), związanych z podejmowaniem danych zachowań ryzykownych, np.: używania czy nadużywania substancji psychoaktywnych.

- treningu umiejętności społecznych – stała grupa, która wyłoniła się z osób uczestniczących w warsztatach, u których rozpoznano pierwsze objawy zaburzeń lub szczególnie zagrożonych rozwojem problemów wynikających z używania substancji psychoaktywnych, w związku z uwarunkowaniami biologicznymi, psychologicznymi czy społecznymi, po uprzedniej konsultacji indywidualnej ze specjalistą terapii uzależnień, trenerem warsztatów.
- b) Zachodniopomorski Oddział Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” otrzymał wsparcie na projekt Grupa Nova
Przeprowadzono następujące etapy projektu: Promocja projektu; Diagnoza lekarza psychiatry; Kwalifikacja do grupy do 1 i 2 edycji;
Tematyka realizowana podczas spotkań przedstawia się następująco: Zajęcia wprowadzające; Umiejętności rozpoznawania oraz radzenia sobie z emocjami; Umiejętność komunikacji i negocjacji; Trening interpersonalny - 2 części; Zajęcia podsumowujące.
- c) Zachodniopomorski Oddział Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” otrzymał wsparcie na projekt „Realizacja działań mających na celu udzielenie pomocy i wsparcia rodzicom, których dzieci zażywają substancje psychoaktywne”.
Etapy projektu: Kwalifikacja - nabór uczestników do 1 i 2 edycji grupy; 1 i 2 edycja Warsztatów umiejętności wychowawczych dla rodziców.

4. Poprawa jakości działań podejmowanych przez gminy w ramach gminnych programów przeciwdziałania uzależnieniom

Zwiększenie wiedzy wójtów, burmistrzów, prezydentów, radnych oraz podniesienie kompetencji pełnomocników oraz koordynatorów Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, oraz innych osób odpowiedzialnych w gminach za rozwiązywanie problemów uzależnień

- 1) Zorganizowanie i przeprowadzenie w dniach 28-29 listopada 2013 r. w Kołobrzegu regionalnej konferencji dla pełnomocników oraz koordynatorów Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, oraz innych osób odpowiedzialnych w gminach za rozwiązywanie problemów uzależnień i przemocy w rodzinie.
- 2) W 2013 r. przygotowano 4 numery newslettera zawierającego przegląd informacji z obszarów m.in. profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania zaburzeniom psychicznym skierowanego do osób zajmujących się w

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

gminach województwa zachodniopomorskiego problematyką uzależnień. Newsletter przesłano do 114 jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji współpracujących z Urzędem.

Poprawa jakości gminnych programów przeciwdziałania uzależnieniom

Udzielono 60 konsultacji telefonicznych.

5. Ograniczenie przypadków naruszeń prawa w związku z zażywaniem substancji psychoaktywnych

Zmniejszenie liczby przestępstw oraz innych naruszeń prawa popełnianych przez osoby będące pod wpływem substancji psychoaktywnych

- 1) Realizacja na terenie województwa zachodniopomorskiego kampanii „Z alkoholem przegrasz” skierowanej do kierowców w celu propagowania trzeźwości podczas prowadzenia pojazdów i ukazania skutków jazdy pod wpływem alkoholu
- 2) Promocja kampanii „Czy jesteś gotowy na crash test?” popularyzującej trzeźwość podczas prowadzenia auta.
- 3) W ramach otwartego konkursu ofert przekazano do realizacji przez organizację pozarządową zadanie i udzielono jej dotacji:

- a) Fundacja „Razem bezpieczniej” otrzymała wsparcie na projekt „Wolni od uzależnień”

W trakcie trwania projektu zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

Kampania edukacyjna dotycząca „narkotyków wakacyjnych”. W jej ramach zorganizowano kampanię społeczną w zakresie uświadamiania społeczeństwa o zagrożeniu, jakim jest zjawisko „narkotyków wakacyjnych” i związanych z tym ryzykownych zachowań. Przed wakacjami 2013 w środowisku pedagogicznym nagłośniono temat różnych środków odurzających pojawiających się na terenie zachodniopomorskiego w sezonie letnim z naciskiem na środki odurzające prawnie dostępne dla dzieci i młodzieży. Edukacja społeczna polegała również na wydaniu plakatu informującego o tego typu zagrożeniach, ekspozycji plakatu w miejscach użyteczności publicznej na terenie większych miast województwa.

Realizując projekt kontynuowano inicjatywę nazwaną „Moja pierwsza edukacja prawna”. Jest to edukacja dzieci i młodzieży szkół podstawowych realizowana poprzez plansze edukacyjne, ulotki i materiały umieszczone na stronie internetowej z zakresu zagrożeń związanych między innymi z przemocą i uzależnieniami. Dystrybucję materiałów realizowano poprzez siły Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie i podległe jednostki terenowe Policji.

W ramach projektu zrealizowano szkolenia adresowane do służb mundurowych z zakresu profilaktyki uzależnień od środków psychoaktywnych. Szkolenia objęły swoim zasięgiem policjantów służb patrolowych i interwencyjnych, policjantów ruchu drogowego, inspekcję transportu drogowego i straż miejską. W trakcie tych spotkań dostarczono aktualną wiedzę z zakresu nowych środków odurzających funkcjonujących na rynku zachodniopomorskim z

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

uwzględnieniem substancji szczególnie zagrażających w okresie wakacyjnym oraz omówiono algorytmy postępowania z ujawnionymi substancjami i ich dalszego badania. W ramach szkoleń wydano broszurę dla przedstawicieli służb z algorytmami postępowania i formułowania zapytań do biegłego w ramach postępowania procesowego.

Kolejnym etapem był konkurs Profilaktyka Oczami Młodzieży. Elementem projektu były warsztaty tematyczne konkursu Profilaktyka Oczami Młodzieży, w trakcie których poza kwestią artystycznego wyrazu bezpieczeństwa, uzależnień i przemocy omówiono dokładnie kategorie tematyczne oraz zagrożenia poruszane w regulaminie konkursu. Warsztaty prowadzone były w trzech zakresach tematycznych: fotograficzne, filmowe i graficzne. W trakcie tych spotkań młodzież uczestnicząca w konkursie otrzymała gruntowne informacje o różnych zagrożeniach i możliwościach ich unikania, co wpłynęło także na ich wyobraźnię i sposób przedstawiania problemu w pracach konkursowych. Efektem konkursu „Profilaktyka oczami młodzieży” są ciekawe z punktu edukacyjnego materiały stworzone przez młodzież naszego województwa. Będą one przede wszystkim pomagać w pracy profilaktycznej w szkołach i placówkach oświatowych. W przypadku kategorii związanej z filmową reklamą społeczną przygotowano i wydano kolejne nośniki DVD, które pozwolą pokazywać podczas lekcji poświęconych bezpieczeństwu, najciekawsze materiały filmowe młodzieży naszego województwa. Płyty te przekazano placówkom oświatowym, oraz policjantom zajmującym się profilaktyką wśród nieletnich w komendach powiatowych policji, w komisariatach i na posterunkach.

Kolejnym wydawnictwem był kalendarz, który przedstawia prace fotograficzne laureatów konkursów „Profilaktyka oczami młodzieży”. Kalendarz adresowany jest do instytucji pomocowych zajmujących się wsparciem tych osób, które ucierpiały w wyniku przemocy i kontaktu ze środkami uzależniającymi.

Celem strategicznym projektu „Wolni od uzależnień” było ograniczenie przypadków naruszeń prawa w związku z zażywaniem substancji psychoaktywnych. Cel ten został osiągnięty.

Profilaktyka wśród uczniów i nauczycieli na terenie szkół i placówek województwa zachodniopomorskiego w 2013 roku

Odnosząc się do problemu podjętych działań mających na celu przeciwdziałanie narkomanii na terenie szkół i placówek oświatowo-wychowawczych województwa zachodniopomorskiego przede wszystkim trzeba podkreślić, iż jednym z celów głównych jakim ma służyć system oświaty w Polsce jest - poza realizacją fundamentalnego prawa każdego obywatela do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju - upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o zasadach zrównoważonego rozwoju oraz kształtowanie postaw sprzyjających jego

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

wdrażaniu w skali lokalnej, krajowej i globalnej (określone w art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.). W związku z tym działalność edukacyjna szkół jest systemowo określona przez:

- 1) szkolny zestaw programów nauczania, który uwzględniając wymiar wychowawczy, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego;
- 2) program wychowawczy szkoły, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym;
- 3) program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym.

Przygotowanie i realizacja szkolnego zestawu programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki jest zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela, a nadzór nad działaniem szkoły w tym aspekcie ma kurator oświaty.

Nie ulega wątpliwości, iż zainteresowanie narkotykami wśród młodzieży to zjawisko związane z wyznawanym systemem wartości i kształtowanym stylem życia. Bezsprzeczne jest fakt, iż nie można systemu wartości „naprawić” jedynie przy użyciu programów profilaktyki selektywnej do jakich należą typowe programy przeciwdziałania narkomanii. Potrzebne są spójne i długofalowe działania wychowawcze budujące taki system wartości, w który zabawa i przyjemność nie stanowią wartości centralnych. Taki system wartości chroni nie tylko przed sięgnięciem po narkotyki czy inne używki, ale również zapobiega innym zachowaniom destruktywnym. Do takich oddziaływań należą niewątpliwie działania wychowawcze każdej szkoły i placówki skorelowane z prawną możliwością wspierania przez nauczycieli także wychowawczej roli rodziny. Inne działania z zakresu profilaktyki uniwersalnej ukierunkowane na kształtowanie przekonań normatywnych i umiejętności psychospołecznych chroniących dzieci i młodzież przed używaniem substancji psychoaktywnych również są wdrażane i realizowane w szkołach. Natomiast Kuratorium Oświaty w Szczecinie - w ramach działań systemowych wynikających z pełnionego nadzoru pedagogicznego - przeprowadza m.in. ewaluacje (w 2013 roku poddano nim 172 szkoły i placówki) oceniające spełnianie przez szkoły wybranych lub wszystkich wymagań określonych przez państwo, dotyczących również obszarów wychowania i profilaktyki (wymaganie „respektowane są normy społeczne”).

Rok szkolny 2012/2013 został ogłoszony przez MEN „Rokiem bezpiecznej szkoły”. Uczestnicząc we wdrażaniu tego projektu Kuratorium Oświaty w Szczecinie uczestniczyło w koalicji organów i instytucji rządowych oraz pozarządowych działających na rzecz szeroko rozumianego bezpieczeństwa dzieci i młodzieży współorganizując m.in. następujące działania:

W zakresie profilaktyki ogólnej:

- "Ogólnopolska Noc Profilaktyki" (21/22 VI.2013r.), której celem było wzmocnienie profilaktyki twórczej, edukacja młodzieży i dorosłych w zakresie przeciwdziałania zjawiskom patologii społecznej oraz promocja innowacyjnych działań profilaktycznych (organizatorzy i podmioty współpracujące to: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Komenda Główna Policji, a na terenie województwa ZUW,

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

zachodniopomorska Policja, Zachodniopomorski Oddział NFZ, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Wojewódzka Stacja Sanitarno–Epidemiologiczna, Kuratorium Oświaty w Szczecinie) - uczestniczyło 100 szkół/placówek, 100 nauczycieli, ok. 1 tys. uczniów.

- Szkolenia, warsztaty, konferencje dla dzieci i nauczycieli przedszkoli i szkół, wspierające nauczycieli w ich działaniach na rzecz bezpieczeństwa, organizowane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne - wspieranie nauczycieli w działaniach na rzecz podniesienia bezpieczeństwa w szkołach i placówkach oraz podnoszenie świadomości dzieci i młodzieży w tym zakresie. Wypracowanie sposobów oddziaływań wychowawczych i opracowanie narzędzi, nawiązanie współpracy między specjalistami zatrudnionymi w szkołach (socjoterapeuci, psycholodzy, pedagodzy) oraz dostarczenie nauczycielom narzędzi umiejętności radzenia sobie z problemami wychowawczymi - udział wzięło 525 szkół i przedszkoli, 1 265 nauczycieli, 2344 uczniów.
- Prowadzone przez Kuratorium Oświaty w Szczecinie, zgodnie z przepisami prawa, kontrole doraźne podejmowanych przez dyrektorów działań w zakresie bezpieczeństwa w szkołach i placówkach, w tym zapewniania uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków przebywania na terenie szkół/placówek. Kontrolą objęto łącznie 61 szkół/placówek, w tym: 7 przedszkoli, 37 szkół podstawowych, 8 gimnazjów, 2 szkoły ponadgimnazjalne, 7 placówek. Łącznie 19 szkół/placówek otrzymało zalecenia związane z podjęciem przez dyrektorów stosownych działań w celu zapewnienia uczniom bezpieczeństwa, z tego: 1 przedszkole, 14 szkół podstawowych, 4 gimnazja.
- „Bezpieczne ferie” – w ramach priorytetu „bezpieczeństwo dzieci i młodzieży” przeprowadzono kontrolę wypoczynku zimowego i letniego zorganizowanego na terenie województwa zachodniopomorskiego. Łącznie skontrolowano prawidłowość organizacji 538 form (20%), na których przebywało 26 348 uczestników.

Programy profilaktyki selektywnej

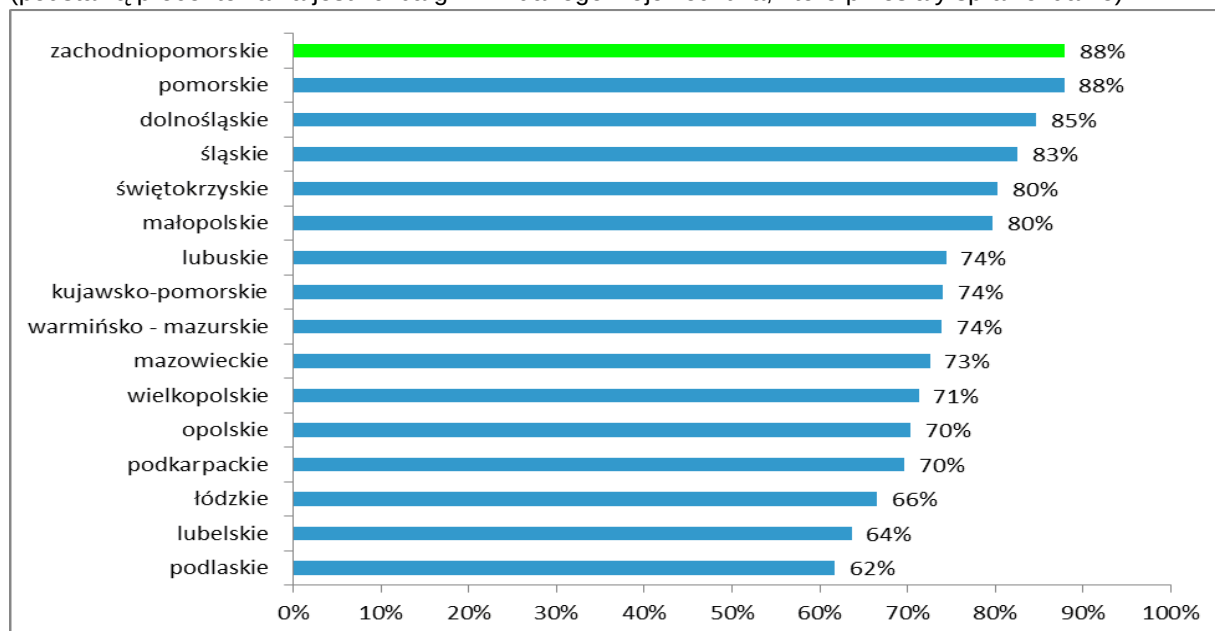
VIII edycja przedsięwzięcia „Profilaktyka oczami młodzieży” - przestrzeganie młodych ludzi przed zagrożeniami (przemoc, alkoholizm, handel ludźmi, narkomania). Udział młodzieży w warsztatach filmowych (TVP Szczecin), fotograficznych, reportażu i plakatu (Pałac Młodzieży w Szczecinie), tworzenie przez uczniów i nauczycieli filmów, scenariuszy lekcji, plakatów o tematyce bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Organizatorzy i podmioty współpracujące to: Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie, Fundacja „Razem Bezpieczniej”, Urząd Marszałkowski WZ, TVP Szczecin, Pałac Młodzieży w Szczecinie, Kuratorium Oświaty w Szczecinie. W projekcie wzięło udział 16 szkół, 32 nauczycieli i 370 uczniów.

Kuratorium Oświaty w Szczecinie w ramach czynności organizatorskich obejmujących np. badanie potrzeb, informowanie innych organów i instytucji oraz współdziałanie z nimi, wynikających z art. 31 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty, wykorzystuje wszelkie kanały komunikacji (w tym oczywiście elektroniczne w postaci udostępniania strony internetowej i poczty elektronicznej) dostosowując je każdorazowo do charakteru zadania i liczby osób, które mają nim być objęte.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

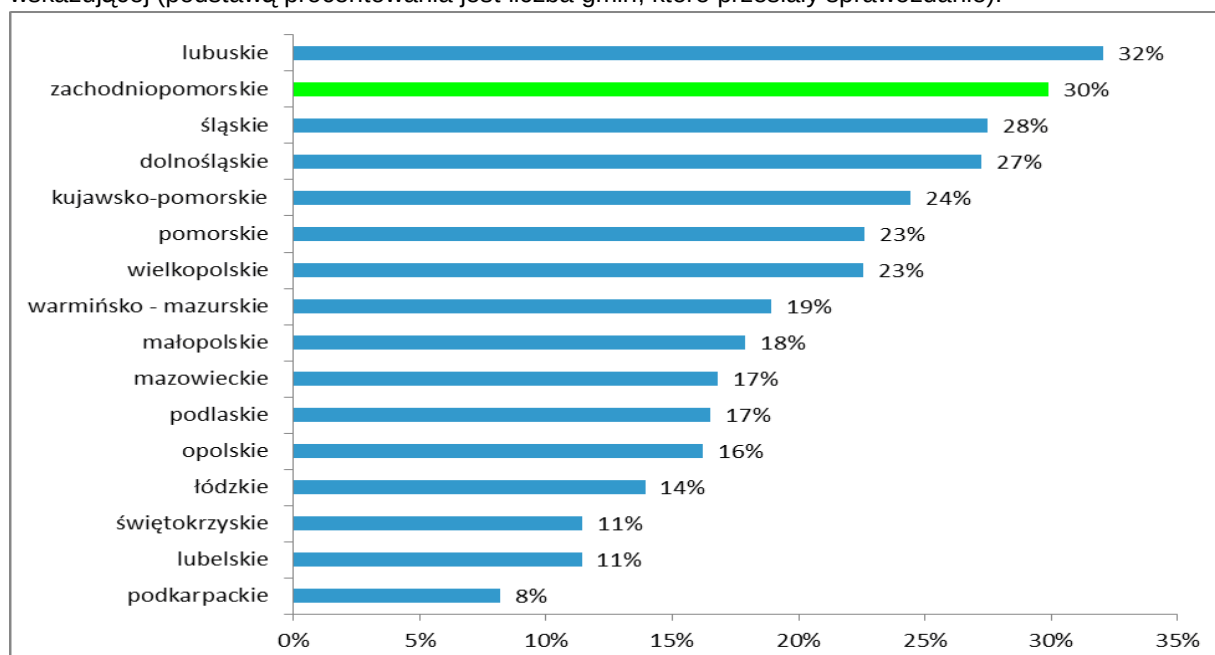
Działania gmin w województwie zachodniopomorskim w 2013 r.

Wykres 2 . Odsetek gmin w województwach, które wspierały finansowo programy profilaktyki uniwersalnej (podstawą procentowania jest liczba gmin z danego województwa, które przesłały sprawozdanie).

Źródło: Sprawozdania KBdSPN z realizacji KPPN w 2013 r. wypełnione przez gminy.

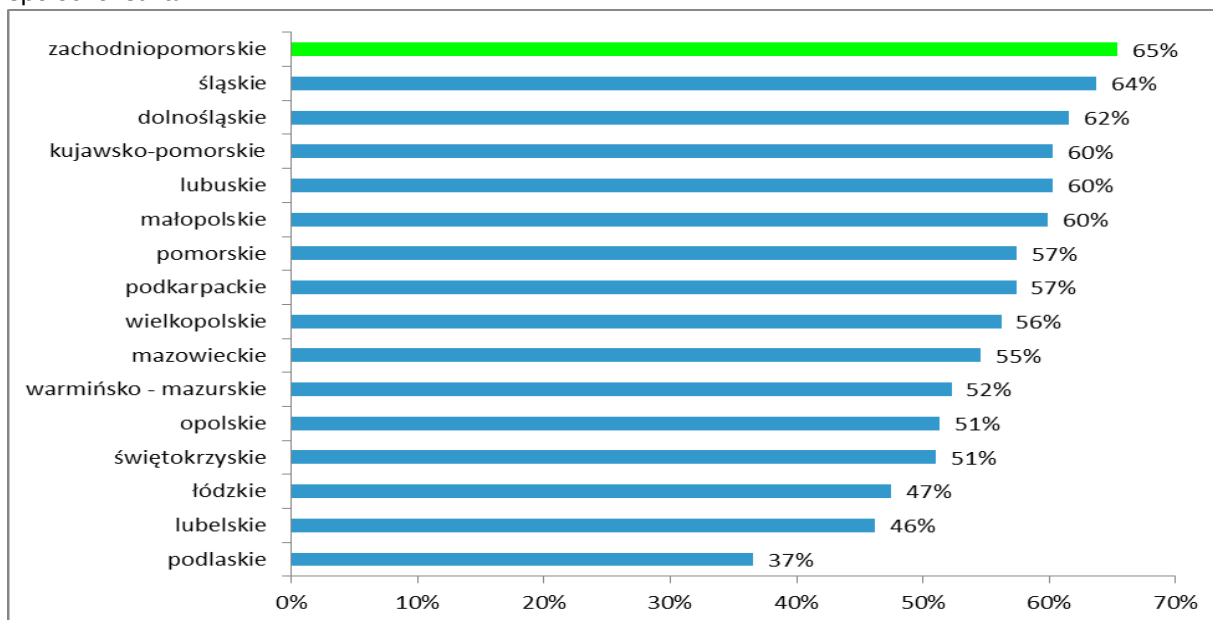
Wykres 3. Odsetek gmin w województwach, które wspierały finansowo programy profilaktyki selektywnej i wskazującej (podstawą procentowania jest liczba gmin, które przesłały sprawozdanie).

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

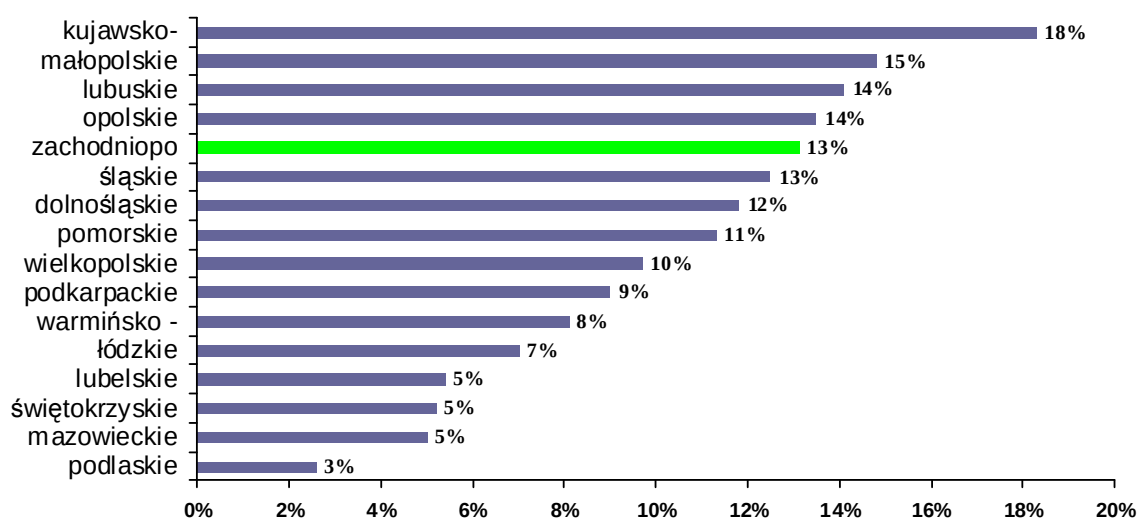
Źródło: Sprawozdania KBdsPN z realizacji KPPN w 2013 r. wypełnione przez gminy.

Wykres 4. Odsetek gmin, które w 2013 r. finansowały działania z zakresu podnoszenia poziomu wiedzy społeczeństwa.

Źródło: Sprawozdania KBdsPN z realizacji KPPN w 2013 r. wypełnione przez gminy.

Wykres 5. Odsetki gmin w województwach, które realizowały działania mające na celu monitorowanie epidemiologiczne problemu narkotyków i narkomanii.

Źródło: Sprawozdania KBdsPN z realizacji KPPN w 2013 r. wypełnione przez gminy.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Profilaktyka w jednostkach penitencjarnych na terenie województwa zachodniopomorskiego

Programy profilaktyczne w zakładach są niezbędne, odpowiadają potrzebom skazanych, wpływają na ich postawy, modyfikują ich zachowania. Prowadzone systematycznie stały się elementem codziennej pracy resocjalizacyjnej.

Podejmowane działania profilaktyczne:

1. Ilość przeprowadzonych badań osadzonych w związku z podejrzeniem zażywania narkotyków – 916 (nie ma obowiązku prowadzenia statystyk w tym zakresie, więc są to dane z 4 jednostek),
2. w czterech jednostkach penitencjarnych znajdują się psy specjalnie wyszkolone do wyszukiwania narkotyków, które w codziennej pracy kontrolują listy, paczki, pojazdy i inne przedmioty, które znajdują się na terenie jednostek w tym domniemane miejsca ukrywania tych substancji (cele mieszkalne, świetlice, place spacerowe, itp.).
3. Wyemitowane pogadanki i audycje dotyczące opisywanego problemu:
 - „Narkotyki i co dalej”,
 - „Alkohol i narkotyki”,
 - „Narkotyki musisz to wiedzieć”,
 - „Skutki zdrowotne, konsekwencje dyscyplinarne i prawne przyjmowania oraz handlu środkami odurzającymi”.
4. Ponadto wdrożono programy readaptacyjne dla osadzonych
 - „Moja droga mój wybór”,
 - „Krótka interwencja”,
 - „Program edukacyjny dla uzależnionych”,
 - „Stop narkomanom”,
 - „Wolny wybór”.
 - „Miting AN”
5. W każdej z jednostek przeprowadzono dwie kontrole generale obejmujące sprawdzenie w jednym czasie osób pozbawionych wolności oraz wszystkich miejsc na terenie jednostek.
6. Każdego dnia oddziałowi zgodnie z planem kontroli przeprowadzają kontrolę co najmniej jednego pomieszczenia - głównie cel mieszkalnych, znajdujących się w ramach oddziału mieszkalnego co skutkowało około 20 000 kontroli w 2013 r.

Leczenie i rehabilitacja

Usługi medyczne dla osób uzależnionych na terenie województwa zachodniopomorskiego świadczone są przez placówki ambulatoryjnej i stacjonarnej opieki psychiatrycznej.

W dalszym ciągu wzrasta dostępność do tego rodzaju opieki. Na terenie każdego powiatu znajduje się poradnia zdrowia psychicznego, ponadto w niektórych działają poradnie leczenia uzależnień i współuzależnień. Łatwiej jest uzyskać poradę wykwalifikowanych psychologów i terapeutów, ponieważ udzielane są one także przez organizacje pozarządowe.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Tabela nr 7. Łóżka w zakładach psychiatrycznych według rodzaju zakładów w 2013 r.

Podmioty psychiatryczne	Liczba podmiotów	Liczba łóżek rzeczywistych		Liczba leczonych ^a
	ogółem	ogółem	wskaźniki na	ogółem
WOJEWÓDZTWO	12	570	3,3	5 078
ośrodki leczenia odwykowego	3	130	0,8	1279
ośrodki rehabilitacyjne dla narkomanów (także MONAR-y)	6	246	1,4	827
szpitale psychiatryczne	3	194	1,1	2 972

a) bez ruchu międzyoddziałowego

Tabela nr 8. Działalność oddziałów w zakładach psychiatrycznych w 2013 r.

Oddziały/Ośrodki	Łóżka rzeczywiste		Średnie wykorzystanie łóżek		Liczba leczonych ^a	Liczba leczonych na 1 łóżko	Średni czas pobytu chorego (w dniach)
	stan w dniu 31 XII	średnia liczba	w dniach	w %			
psychiatryczne (4700)	156	156	368,6	101,0	2502	16,0	23,0
leczenia uzależnień (4740)	10	10	179,8	49,3	60	6,0	30,0
leczenia alkoholowych zespołów abstynencyjnych (4742)	13	13	364,1	99,7	561	43,2	8,4
terapii uzależnienia od alkoholu (4744)	152	152	366,7	100,5	1342	8,8	41,5
leczenia zespołów abstynencyjnych po substancjach psychoaktywnych (detoksykacji) (4748)	3	3	166,3	45,6	55	18,3	9,1
rehabilitacyjne dla uzależnionych od substancji psychoaktywnych (4750)	236	229	358,5	98,2	761	3,3	107,9

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki. Wydział Polityki Społecznej

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

W porównaniu do 2012 r. o 23% zmniejszyła się o liczba leczonych ośrodkach leczenia alkoholowych zespołów abstynencyjnych. Nieznacznie wzrosła liczba pacjentów w ośrodkach leczenia zespołów abstynencyjnych po substancjach psychoaktywnych z 49 w 2012 r. do 55 w 2013 r.

Tabela nr 9. Opieka dzienna w ramach przychodni specjalistycznych w województwie zachodniopomorskim w 2013 r.

Rodzaj opieki		Miejsca stan w dniu 31.12	Objęci opieką	Osobodni (liczba dni pobytu)
OGÓŁEM		111	856	30672
Oddziały psychiatryczne (2700-2715)		111	796	30672
w tym	dla dzieci i młodzieży (2701)	-	-	-
	dla pacjentów z zaburzeniami nerwicowymi (2706, 2707)	-	-	-
	ośrodek alzheimerowski (2710)	-	-	-
	oddziały dzienne terapii uzależnienia od alkoholu (2712-2713)	60	467	11461
	oddziały terapii uzależnienia od środków psychoaktywnych (2714-2715)	-	-	-
Hostele (2720-2727)		-	-	-
Zespoły leczenia środowiskowego (domowego) (2730-2735)		x	60	x
Ośrodki leczenia uzależnień bliżej niescharakteryzowanych (2740)		-	-	-

Źródło: Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki. Wydział Polityki Społecznej

W porównaniu z rokiem ubiegłym zmniejszyła się liczba pacjentów objętych opieką na oddziałach psychiatrycznych z 1457 do 756.

Tabela nr 10. Nakłady NFZ na leczenie. Dane za rok 2012 i 2013

typ leczenia	Nazwa zakresu	rok 2012	rok 2013
stacjonarne	leczenie alkoholowych zespołów abstynencyjnych (detoksykacja)	1 932 910,00 zł	1 352 300,00 zł
stacjonarne	leczenie elektrowstrząsami chorych z zaburzeniami psychicznymi (ew.) ze wskazań życiowych	19 580,00 zł	81 400,00 zł
ambulatoryjne	leczenie środowiskowe (domowe)	596 820,00 zł	807 212,10 zł

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

typ leczenia	Nazwa zakresu	rok 2012	rok 2013
ambulatoryjne	leczenie uzależnień	287 104,50 zł	287 283,00 zł
stacjonarne	leczenie zaburzeń nerwicowych dla dorosłych	870 130,00 zł	963 510,00 zł
stacjonarne	leczenie zespołów abstynencyjnych po substancjach psychoaktywnych (detoksykacja)	162 200,00 zł	128 000,00 zł
ambulatoryjne	program leczenia substytucyjnego	623 534,50 zł	664 717,00 zł
stacjonarne	świadczenia psychiatryczne dla dzieci i młodzieży	1 874 290,00 zł	2 042 770,00 zł
ambulatoryjne	świadczenia dla osób z autyzmem dziecięcym lub innymi całościowymi zaburzeniami rozwoju	188 734,00 zł	190 332,00 zł
dzienne	świadczenia dzienne leczenia zaburzeń nerwicowych	562 837,80 zł	562 733,40 zł
dzienne	świadczenia dzienne psychiatryczne dla dorosłych	2 880 143,70 zł	2 883 214,80 zł
dzienne	świadczenia dzienne psychiatryczne rehabilitacyjne dla dorosłych	757 960,00 zł	785 176,00 zł
dzienne	świadczenia dzienne terapii uzależnienia od alkoholu	1 191 530,00 zł	1 228 122,50 zł
stacjonarne	świadczenia opiekuńczo-lecznicze psychiatryczne dla dorosłych	2 556 870,00 zł	2 613 900,00 zł
stacjonarne	świadczenia pielęgnacyjno-opiekuńcze psychiatryczne dla dorosłych	2 205 890,00 zł	2 370 250,00 zł
ambulatoryjne	świadczenia psychiatryczne ambulatoryjne dla dorosłych	8 449 248,16 zł	8 835 514,82 zł
ambulatoryjne	świadczenia psychiatryczne ambulatoryjne dla dzieci i młodzieży	907 110,00 zł	1 059 740,00 zł
stacjonarne	świadczenia psychiatryczne dla chorych somatycznie	1 413 350,00 zł	1 398 440,00 zł
stacjonarne	świadczenia psychiatryczne dla dorosłych	29 511 867,00 zł	29 088 055,50 zł
ambulatoryjne	świadczenia psychologiczne	427 151,30 zł	458 124,50 zł
stacjonarne	świadczenia rehabilitacji psychiatrycznej	3 023 727,00 zł	3 241 854,00 zł
stacjonarne	świadczenia rehabilitacyjne dla uzależnionych od substancji psychoaktywnych	7 764 030,00 zł	8 046 090,00 zł
stacjonarne	świadczenia terapii uzależnienia od alkoholu stacjonarne	6 915 040,00 zł	7 239 920,00 zł
ambulatoryjne	świadczenia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu	4 538 485,40 zł	4 997 862,50 zł
ambulatoryjne	świadczenia terapii uzależnienia od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol	271 473,00 zł	234 132,50 zł
ambulatoryjne	świadczenia w izbie przyjęć szpitala (ryczałt dobowy)	556 283,40 zł	554 763,50 zł
	Suma końcowa	80 488 299,76 zł	82 115 418,12 zł

Źródło: Dział Monitorowania, Analiz i Planowania Świadczeń ZOW NFZ

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Readaptacja społeczna

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym umożliwiła, aby osoby uzależnione od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej, zostały zatrudnione przez Centra Integracji Społecznej tzw. CIS.

Tabela nr 11. Centra Integracji Społecznej w zachodniopomorskim

Miejscowość	Nazwa jednostki	Adres	e-mail	Telefon/fax
Barlinek	Centrum Integracji Społecznej "Przystań"	ul. Szosowa 2b; 74 – 320 Barlinek	cisbarlinek@wp.pl	91 433 00 84
Białogard	Centrum Integracji Społecznej	Kisielice Duże 30; 78 – 200 Białogard	cisbialogard@gazeta.pl	94 311 03 50; 94 312 38 63
Koszalin	Koszalińskie Centrum Integracji Społecznej "Tacy Sami"	ul. Mieszka I-go 16; 75 – 129 Koszalin	iwonam60@op.pl; natalia_o23@wp.pl	94 341 92 69
Łobez	Stowarzyszenie „Współistnienie” Centrum Integracji Społecznej „Od Nowa” w Łobzie	ul. Drawska 6; 73 – 150 Łobez	cis.lobez@wp.pl	91 397 36 04; 91 397 68 42
Stargard Szczeciński	Centrum Integracji Społecznej	ul. Z. Krasińskiego 19; 73-110 Stargard Szczeciński	biuro@cis.stargard.com.pl	91 578 08 30; 91 578 08 34
Szczecin	Centrum Integracji Społecznej ZSRG w Szczecinie	ul. K. Kolumba 86; 70-035 Szczecin	cis@zsrg.szczecin.pl	91 489 65 25; 91 489 40 00
Szczecin	Centrum Integracji Społecznej "SOS" w Szczecinie (SOS)	ul. Energetyków 10; 70-656 Szczecin	biuro@sos.home.pl	91 350 73 71; 91 431 81 26
Niechorze	Centrum Integracji Społecznej w Rogozinie	Rogozina 37; 72-350 Niechorze	cis.rogozina@wp.pl	91 387 40 20; 606 320 680; 91 387 40 20
Gryfino	Centrum Integracji Społecznej	Nowe Czarnowo 64; 74-100 Gryfino	-	-
Kalisz Pomorski	Międzygminne Centrum Integracji Społecznej	ul. Wolności 10; 78-540 Kalisz Pomorski	mcisspd@wp.pl	94 372 48 07
Sławoborze	Centrum Integracji Społecznej	ul. Leśna 1A; 78-314 Sławoborze	gopss@slawoborze.pl	94 365 20 06; 94 364 75 64

Źródło: Biuletyn Obserwatorium Integracji Społecznej

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Program metadonowy, czyli program leczenia substytucyjnego w zachodniopomorskim został uruchomiony w roku 1998, a jego realizatorem jest Specjalistyczny Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdroje” w Szczecinie. Program wykazuje najlepszą skuteczność w leczeniu opiatowców. Przyjmowanie metadonu umożliwia im normalne funkcjonowanie w społeczeństwie, podejmowanie nauki i pracy. U osób tych poprawia się ogólny stan zdrowia i odnotowuje się wśród nich mniejszą liczbę wykroczeń. Ponadto sukcesem jest rodzenie seronegatywnych dzieci z rodziców narkomanów seropozytywnych. Istniejące zasady kontraktowania tego typu usług przez NFZ nie zabezpieczają kompleksowo Programu. Zdaniem specjalistów z Programu, niezmiernie ważnym jest, by nie dopuścić do niebezpiecznej sytuacji nagłego odstawienia leku u osób leczonych metadonem. W stosunku do roku ubiegłego liczba leczonych w programie metadonowym spadła z 69 do 67, gdzie 1 osoba leczyła się po raz pierwszy.

Ograniczanie podaży

Celem ograniczenia podaży jest zmniejszenie dostępności narkotyków poprzez usprawnienie kontroli nad surowcami do nielegalnej produkcji narkotyków syntetycznych i zahamowanie wzrostu przestępczości związanej z narkotykami, głównie przemytu narkotyków. Ograniczenie dostępności jest bardzo trudne ze względu na stały wzrost podaży narkotyków. Ograniczeniem podaży narkotyków zajmują się głównie: Policja, Urzędy Celne i Straż Graniczna.

Województwo zachodniopomorskie umiejscowione jest na skrzyżowaniu szlaków narkotycznych północ-południe i wschód-zachód.

Znaczna część narkotyków przemycana jest z Niemiec i Holandii. Narkotyki przewożone są przez kurierów oraz coraz częściej wysyłane pocztą.

„Narkobiznes” rozwija się przede wszystkim w miejscach rozrywki, szkołach, parkach i na ulicach oraz w okresie wolnym od zajęć lekcyjnych. Środki odurzające rozprowadzane są głównie wśród młodzieży w wieku od 16 do 25 lat.

Z przeprowadzonej analizy rynku narkotykowego w Polsce na podstawie nadesłanych sprawozdań przez komendy wojewódzkie Policji i KSP wynika, że najpopularniejszymi narkotykami na rynku są ziele konopi innych niż włókniste (marihuana) i amfetamina oraz żywica konopi (haszysz) i kokaina, a w mniejszym stopniu LSD i różnego rodzaju leki psychotropowe.

Narkotyki na teren Polski najczęściej przemycane są z terenu Holandii, Belgii, Szwecji oraz Republiki Czeskiej (najczęściej marihuana i amfetamina). Aglomeracje dużych miast, jak np. Warszawa i Gdańsk służą lokalnym dealerom do zaopatrywania się w środki odurzające w celu rozprowadzania ich

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

na własnym terytorium. Ujawniana jest w dalszym ciągu przez policjantów duża liczba nielegalnych plantacji konopi innych niż włókniste, które są w większości przypadków prowadzone z coraz większą wiedzą fachową i przy wykorzystaniu profesjonalnego sprzętu, co pozwala na osiągnięcie wysokiej jakości produktu.

Przekrój konsumentów nie zmienia się od kilku lat, narkotyki w dalszym ciągu ujawniane są wśród przedstawicieli różnych grup społecznych. Narkotyki najczęściej zażywa młodzież oraz ludzie młodzi, a ich wiek waha się średnio od 13 do 30 lat. Są to osoby pochodzące zarówno ze środowisk patologicznych, jak też z tzw. „dobrych domów”. W chwili obecnej można mówić nawet o swoistej modzie na branie narkotyków wśród młodzieży, która zażywa je w sytuacjach stresowych, jak np. egzaminy lub problemy rodzinne. Zarówno narkotyki, jak i leki psychotropowe, zażywane są z większą aktywnością na koniec roku szkolnego oraz podczas wakacji, gdy młodzież wyjeżdża poza miejsce zamieszkania, co wiąże się z większą możliwością swobodnego zażywania narkotyków.

Z informacji otrzymanych z komend wojewódzkich Policji oraz KSP wynika, że głównym miejscem dystrybucji narkotyków, podobnie do lat ubiegłych, są: ulice, bloki mieszkalne, placówki edukacyjne, tereny przyległe do centrów handlowych, przystanki komunikacji miejskiej, lokale rozrywkowe, dyskoteki oraz pustostany i miejsca odosobnione (np. parki). Do kontaktów kupujący - sprzedający niejednokrotnie służą telefony komórkowe. Nowym trendem jest komunikowanie się za pośrednictwem komunikatorów internetowych.

Dystrybucją narkotyków zajmują się zarówno grupy przestępcze, osoby wielokrotnie karane za tego typu przestępstwa, jak również osoby dotychczas niekarane, które uzyskały środki odurzające z własnej produkcji (np. konopie), a następnie rozprowadzają je głównie wśród znajomych, co znacznie utrudnia wykrycie. Handlem narkotykami zajmują się osoby z różnych środowisk społecznych i w różnym wieku.

Grupy narkotykowe natomiast są bardzo hermetyczne i ostrożne, co w znacznym stopniu utrudnia ich rozpracowanie. Lokalni dealerzy zaopatrują się poza granicami Polski, jednocześnie prowadząc własne uprawy lub coraz częściej zlecając prowadzenie upraw innym osobom.

Z informacji uzyskanych z KWP i KSP oraz CBS możemy stwierdzić, że zjawisko handlu narkotykami rozwija się z powodu dużego popytu na środki odurzające oraz ze względu na duży i szybki zysk materialny dealerów, a także ze względu na sytuację społeczno - ekonomiczną w Polsce, np. bezrobocie.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

W drugiej połowie 2013 roku jednostki Policji odnotowały powrót na rynek nowych substancji psychoaktywnych tzw. „dopalaczy”. Najczęstszym sposobem zakupu tego typu substancji jest Internet, w znacznie mniejszym stopniu zaś dokonywanie takich transakcji w sklepach. Środowisko osób związane z obrotem dopalaczami poprzez hermetyczność i uzależnienie od siebie, w bardzo wąskim zakresie umożliwia dotarcie do dystrybutorów tych środków. Pojawiające się sklepy z dopalaczami poddawane są systematycznym kontrolom przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej przy asyście funkcjonariuszy Policji. Nadal w sieci zakupić można tzw. „dopalacze” oraz substancje R-C.

W roku 2013 stwierdzono 3 sklepy z dopalaczami, wszystkie na terenie powiatu koszalińskiego, z których 2 prowadziły działalność w jednym miejscu.

W 2013 r. do Urzędu Marszałkowskiego wpłynęły dwa wnioski o zezwolenie na skup konopi włóknistych. Oba wnioski rozpatrzono pozytywnie.

Działania Policji w 2013 r.:

- Liczba zlikwidowanych nielegalnych upraw konopi indyjskich - 72
- Liczba zlikwidowanych laboratoriów narkotyków syntetycznych - 0
- Liczba przestępstw powiązanych z nielegalnym handlem narkotykami - 3398
- Liczba młodocianych podejrzanych o popełnienie przestępstwa przeciw ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii - 141

Tabela nr 12. Zabezpieczone przez KWP w Szczecinie substancje psychoaktywne.

Typ skonfiskowanych substancji	Zabezpieczono ogółem
Konopie indyjskie	1257 sztuk
Marihuana	21.730,282 gram
Haszysz	5.019,621 gram
Grzyby halucynogenne	24,044 gram
Amfetamina	12.875,244 gram
Kokaina	144,950 gram
Ekstazy	315 sztuk
Mefedron	38,352 gram
Metaamfetamina	6.983,630 gram
MDPV	67 gram

Źródło: KWP w Szczecinie

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Tabela nr 12. Przestępczość z Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii według miejsca popełnienia w 2013 r.

Województwo	Przestępstwa stwierdzone	Przestępstwa wykryte	% wykrywalności	Podejrzani ogółem	Nieletni dopuszczający się czynów zabronionych przez Ustawę jako przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego
zachodniopomorskie	3 016	2 946	97,68	1 488	148
całkowite	72 083	70 086	97,2	28 359	3 566

Źródło: KWP w Szczecinie

O 35% zmniejszyła się liczba nieletnich popełniających przestępstwa w związku z ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii.

Tabela nr 14. Postępowania wszczęte z Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii według jednostek organizacyjnych Policji w 2013 r.

KWP	Postępowania wszczęte
SC KWP Szczecin	1408
Podsumowanie całkowite	25 064 . •

Źródło: KWP w Szczecinie

W porównaniu do 2012 r. nieznacznie (1%) wzrosła liczba postępowań wszczętych w związku z przestępstwami z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Tabela 15. Liczba skazanych za przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii

Nazwa Sądu	Liczba skazanych	Liczba skazanych na bezwzględną karę pozbawienia wolności	Liczba skazanych na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem	Skierowania na leczenie na mocy art. 71 i art.72 ustawy z dnia 29 lipca o przeciwdziałaniu narkomanii
Sąd Okręgowy w Koszalinie	317	20	245	12
Sąd Okręgowy w Szczecinie	705	104	346	15
Razem	1022	124	591	27

Źródło: Sąd Okręgowy w Szczecinie, Sąd Okręgowy w Koszalinie.

W stosunku do roku 2012 nastąpił wzrost odsetka skazanych o 8%, oraz nastąpił wzrost (17%) odsetka skierowanych na leczenie na mocy art. 71 i art.72 ustawy z dnia 29 lipca o przeciwdziałaniu narkomanii. Zmalała o 12% liczba osób skazanych na bezwzględną karę pozbawienia wolności.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Sprawcami czynów karalnych byli najczęściej chłopcy w wieku 15-17 lat. Przypadki łamania przepisów ustawy dotyczyły przeważnie posiadania przez młodych ludzi niewielkich ilości środków odurzających w postaci marihuany, bądź amfetaminy.

Na podstawie danych ewidencjonowanych przez **Wydział Ruchu Drogowego KWP**, na terenie województwa zachodniopomorskiego w 2013:

- Ujawniono 8837 nietrzeźwych sprawców przestępstw w tym 37 nieletnich;
- Nietrzeźwi kierujący byli sprawcami 81 wypadków, w których 10 osób zginęło, a 107 osób doznało obrażeń ciała;
- Przeprowadzono 517 617 badań na obecność alkoholu;
- Ogółem policjanci ujawnili 5131 kierujących pojazdami mechanicznymi w stanie nietrzeźwości i po użyciu alkoholu;
- Wypadki drogowe spowodowane przez osoby będące pod działaniem narkotyków - 7. W wypadkach tych 3 osoby zginęły i 9 zostało rannych. Odnotowano 8 kolizji z winy kierujących będących pod działaniem narkotyków.

Odsetek wykonanych badań kierowców podczas rutynowych kontroli drogowych: Skontrolowano 241 086 kierujących. W związku z podejrzeniem, iż kierujący może znajdować się pod działaniem narkotyków 473 poddano badaniu na zawartość środków działających podobnie do alkoholu (osoby wytypowane do badania na podstawie zaobserwowanych symptomów zewnętrznych).

W minionym roku, w rejonie służbowej odpowiedzialności placówek **SG Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej** realizujących zadania na terenie województwa zachodniopomorskiego, za przestępstwa wynikające z Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii zatrzymanych zostało łącznie 59 osób.

Poniższa tabela przedstawia ilość i wartość ujawnionych przez placówki NoOSG na terenie województwa zachodniopomorskiego nielegalnych substancji psychoaktywnych z wyszczególnieniem ich rodzaju (zestawienie dotyczy wszystkich działań, tj. realizowanych samodzielnie przez Straż Graniczną jak również wspólnie z innymi służbami):

Tabela 16. Zabezpieczone substancje psychoaktywne.

Rodzaj ujawnionej substancji	Ilość
marihuana, amfetamina, haszysz, metaamfetamina	16 353,731 g
krzaki konopi indyjskich	235 szt.
Szacunkowa wartość	802 239,15 zł

Źródło: SG Nadodrzański Oddział Straży Granicznej

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

W jednostkach podległych **Okręgowemu Inspektoratowi Służby Więziennej w Szczecinie** ujawniono w 2013 r:

Tabela 17. Liczba konfiskat z OISW w Szczecinie

	Nazwa jednostki	Liczba konfiskat	Typ skonfiskowanych substancji psychoaktywnych (ilość)
1	AŚ Kamień Pomorski	2	amfetamina
2	AŚ Choszczno	3	amfetamina, marihuana, dopalacze
3	AŚ Szczecin	1	marihuana
4	AŚ Świnoujście	0	-
5	ZK Goleniów	5	amfetamina, 4 x MDMA
6	ZK Nowogard	9	4 x marihuana 4 x amfetamina 1 x marihuana
7	ZK Stargard Szczeciński	2	marihuana

Źródło: Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Szczecinie

Regulowanie współpracy z przemysłem farmaceutycznym w zakresie kontroli nad wytwarzaniem i stosowaniem środków odurzających oraz ich prekursorów.

W 2013 r. Wojewódzki Inspektorat Farmaceutyczny w Szczecinie wydał 114 zezwoleń na produkcję i obrót środkami odurzającymi, substancjami psychotropowymi i prekursorami I-R.

Na wniosek strony złożono 21 wniosków o cofnięcie zezwoleń na produkcję i obrót środkami odurzającymi, substancjami psychotropowymi i prekursorami I-R.

W 2013 r. nie było ani jednego wniosku o wstrzymaniu lub wycofaniu z aptek ogólnodostępnych i hurtowni farmaceutycznych na terenie województwa towarów, którymi obrót jest niedozwolony.

IV WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wnioski

- Szczególne uwarunkowania geograficzne i społeczno-ekonomiczne województwa zachodniopomorskiego są powodem zwiększonego zagrożenia narkomanią i przestępczością narkotykową.
- Nadal największe nadzieje na skuteczne zapobieganie używaniu narkotyków przez młodzież wiąże się z profilaktycznymi oddziaływaniami rodziców.
- Młodzież ma świadomość negatywnych skutków zażywania narkotyków (zarówno zdrowotne jak i społeczne).
- Ceny narkotyków na nielegalnym rynku w stosunku do roku 2012 pozostały bez zmian.
- Najpopularniejszymi narkotykami są marihuana i amfetamina.
- Bardzo mała jest liczba gmin realizujących monitoring na swym terenie.
- Widoczna jest tendencja spadkowa przyjęć osób w wieku 0-18 leczonych z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych.
- Wskaźnik przyjętych do leczenia stacjonarnego na 100 000 mieszkańców wskazuje tendencję spadkową.
- Narkotyki obecne są w świecie dorosłych w sposób widoczny na poziomie województwa. Ich użytkownicy to nie tylko młodzież, ale również osoby w sile wieku.
- Spośród substancji nielegalnych przetwory konopi są relatywnie najpowszechniej używane, zarówno na poziomie eksperymentowania, jak i używania okazjonalnego.
- Wśród środków używanych przez mieszkańców województwa względnie często pojawiają się też amfetamina i ecstazy – pozostałe środki są znacznie mniej popularne.
- Używanie poszczególnych substancji nielegalnych występuje najczęściej w kategorii wiekowej 16-24 lat. Używanie przetworów konopi widoczne jest we wszystkich kategoriach wiekowych.
- Używanie substancji nielegalnych jest powszechniejsze wśród mężczyzn niż wśród kobiet.
- Okazjonalnemu używaniu narkotyków sprzyjają w sensie statystycznym takie cechy jak młody wiek, stan cywilny (kawaler, panna), bezdzietność, zamieszkiwanie w mieście pow. 50 tys. mieszkańców, status ucznia lub studenta, oraz brak zaangażowania religijnego.
- Spośród substancji nielegalnych przetwory konopi są relatywnie najbardziej dostępne.
- Mieszkańcy województwa spotykają się z propozycjami substancji nielegalnych w niewiele większym odsetku, niż wynosi odsetek użytkowników.
- Przetwory konopi są pozyskiwane przez użytkowników tej substancji głównie w drodze otrzymywania od kogoś znajomego w prywatnym domu lub miejscu publicznym takim jak park, dworzec, ulica, bar, pub, klub lub dyskoteka. Rzadko zdarza się to w miejscu pracy lub nauki.
- Problem narkomanii wg mieszkańców województwa nie należy do najważniejszych problemów

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

społecznych, szczególnie gdy oceny dotyczą skali lokalnej. Nieco wyżej lokuje się problem alkoholu, ale także nie zajmuje czołowej pozycji.

- Spośród problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych w skali lokalnej najwyższą widocznością społeczną odznacza się problem picia alkoholu przez młodzież.
- Większość badanych dostrzega zainteresowanie władz lokalnych przeciwdziałaniem używaniu narkotyków. W skali kraju analogiczny odsetek jest znacznie niższy.
- Mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego są wyraźnie lepiej zorientowani w ofercie pomocy w sprawie problemu narkotyków niż przeciętni Polacy.
- Mieszkańcy województwa dostrzegają ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Tylko bardzo nieliczni stwierdzają, że ich używanie nie pociąga za sobą żadnego ryzyka.
- Mieszkańcy województwa mają świadomość zagrożenia młodzieży narkotykami.
- Narkomani nadal postrzegani są jako ludzie chorzy i nieszczęśliwi wymagający leczenia i opieki, chociaż frakcja upatrujących w nich przestępców jest bardzo liczna. Duża część mieszkańców jest zdania, że osoby ciągle używające narkotyków należy karać. Odsetek ten jest znacznie wyższy niż w skali kraju.
- Nadal w Internecie nabyć można dopalacze oraz substancje R-C.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Rekomendacje

- Promować w mediach ofertę placówek leczenia odwykowego.
- Pobudzać aktywność gmin w kierunku realizacji działań profilaktycznych wśród młodzieży i rodziców.
- Rekomenduje się (KBPN) większe zaangażowanie samorządów w podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób zaangażowanych w działalność profilaktyczną
- Rozważyć możliwość wprowadzenia do szkół nowoczesnych, komplementarnych programów interwencyjnych oraz profilaktyczno – interwencyjnych.
- Działalność profilaktyczną ustanowić bezwzględnym priorytetem, zorientowanym na ograniczanie popytu na substancje psychoaktywne wśród młodzieży.
- W związku z niską skutecznością programów profilaktycznych poszukiwać innowacyjnych form profilaktyki pierwszorzędowej i drugorzędowej.
- Monitorować na bieżąco problemy narkotyków i narkomanii wśród mieszkańców regionu zachodniopomorskiego.
- Zachęcać do monitoringu osoby odpowiedzialne w gminach za rozwiązywanie problemów uzależnień oraz wskazywać jego korzyści.
- Przeszkolić gminy z realizacji monitoringu lokalnego.
- Rozwijać i upowszechniać ofertę leczniczą dla osób uzależnionych od przetworów konopi.
- Wspierać działania na rzecz integracji społeczności lokalnych wokół rozwiązywania problemów związanych z narkomanią.
- Ukazywać młodzieży niebezpieczeństwa związane z politoksykomania.
- Przedstawić sądom listę instytucji zajmujących się terapią dla uzależnionych skazanych.
- Wspierać rozwój pracy streetworkerskiej poprzez zaangażowanie ulicznych liderów rówieśniczych.
- Wspierać organizacje pozarządowe działające na rzecz zapobiegania narkomanii.
- Przygotować ofertę zagospodarowującą czas wolny młodzieży poprzez szeroki rozwój bazy alternatywnej w jak największej liczbie miast i wsi.
- Zadbać o dobre przygotowanie kadry edukatorów (nauczycieli, pedagogów, etc.) do działań profilaktycznych w szkołach i placówkach opiekuńczo - wychowawczych.
- Prowadzić działania podnoszące kwalifikacje zawodowe pracowników merytorycznych zatrudnionych w leczeniu odwykowym.
- W związku z dużą dostępnością substancji psychoaktywnych, prowadzone działania wzmocnić intensywną edukacją społeczną poprzez większą współpracę z mediami, dystrybucję materiałów edukacyjnych, a także informacyjnych na temat programów i placówek udzielających pomocy.

V STRESZCZENIE

Województwo zachodniopomorskie w obecnych granicach istnieje od 1 stycznia 1999 roku. Jest to piąte pod względem powierzchni województwo w kraju (powierzchnia 22,9 tys. km²) i jedenaste pod względem liczby mieszkańców. Liczba ludności, zameldowanej na terenie województwa na koniec 2013 roku, to 1 695 460 mieszkańców. Gęstość zaludnienia na obszarze województwa wynosiła 74 osoby na km². Województwo administracyjnie jest podzielone na 114 gmin i 21 powiatów, w tym 3 powiaty grodzkie (miasta na prawach powiatu) i 18 powiatów ziemskich.

Zmiany w strukturze wiekowej ludności wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Maleje udział dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności, natomiast rośnie udział osób starszych. Struktura ludności według płci, od kilku lat nie ulega większym zmianom. W ogólnej liczbie mieszkańców województwa, podobnie jak w kraju, nieznacznie przeważają kobiety, które stanowią 51,5% ludności. Liczba bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim na koniec 2013 roku osiągnęła poziom 106,9 tys. osób i była niższa o 5,6 tys. od poziomu z roku poprzedniego. Grupa osób długotrwale bezrobotnych liczyła 57,1 tys. osób — 53,4% ogółu bezrobotnych (w 2012 - 51,4%).

Szczególne uwarunkowania geograficzne i społeczno-ekonomiczne (lotnisko w Goleniowie, względnie otwarte granice, duża liczba bezrobotnych, duży ośrodek akademicki etc.) są powodem zwiększonego zagrożenia narkomanią i przestępczością narkotykową. Istotny jest również charakter tranzytowy i turystyczny województwa oraz frustracje wynikające z ubóstwa i bezrobocia.

Województwo zachodniopomorskie umiejscowione jest na skrzyżowaniu szlaków narkotycznych północ-południe i wschód-zachód. Znaczna część narkotyków przemycana jest z Niemiec i Holandii. Narkotyki przewożone są przez kurierów oraz coraz częściej wysyłane pocztą.

Z danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, wyników badania populacji generalnej „Substancje psychoaktywne – postawy i zachowania” badania „ESPAD” oraz badań zrealizowanych przez Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego wynika, że spośród substancji nielegalnych przetwory konopi są relatywnie najpowszechniej używane, zarówno na poziomie eksperymentowania, jak i używania okazjonalnego. Wśród środków używanych przez mieszkańców województwa względnie często pojawiają się też amfetamina i ekstazy – pozostałe środki są znacznie mniej popularne.

Używanie poszczególnych substancji nielegalnych występuje najczęściej w kategorii wiekowej 16-24 lata. Używanie przetworów konopi widoczne jest we wszystkich kategoriach wiekowych. Używanie substancji nielegalnych jest powszechniejsze wśród mężczyzn niż wśród kobiet. Ceny narkotyków pozostały bez zmian w stosunku do roku ubiegłego. Spadła liczba osób które otrzymały pomoc społeczną z powodu narkomanii z 356 do 256.

Mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego są wyraźnie lepiej zorientowani w ofercie pomocy w sprawie problemu narkotyków niż przeciętni Polacy.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

W stosunku do 2012 r. nastąpił 17 % wzrost przyjętych do leczenia z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych. W roku 2013 r. przyjęto do leczenia 1823 osoby. Spośród 1823 przyjętych do stacjonarnego leczenia psychiatrycznego w 2013 r. 762 osoby stanowili pacjenci przyjęci po raz pierwszy. Dane te potwierdzają wzrost odsetka przyjęć pierwszorazowych w stosunku do roku ubiegłego.

Widoczny jest znaczny wzrost przyjęć osób w wieku 0-18 leczonych z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych ze 60 w 2012 do 99 w roku 2013. Zauważalny wzrost ilości pacjentów widać również w grupie wiekowej 19-29. W roku 2012 z leczenia korzystało 251 osób, w 2012 – 281 osób.

W porównaniu do 2012 r. o 23% zmniejszyła się o liczba leczonych ośrodkach leczenia alkoholowych zespołów abstynencyjnych. Nieznacznie wzrosła liczba pacjentów ośrodkach leczenia zespołów abstynencyjnych po substancjach psychoaktywnych z 49 w 2012 r. do 55 w 2013 r.

W 2013 roku zarejestrowano 56 nowych zakażeń HIV tj. o 8 więcej niż w 2012 r. Współczynnik zapadalności wynosił 3,26 na 100 tys. mieszkańców i był wyższy w porównaniu do roku 2012, kiedy to wynosił 2,79 (zarejestrowano wówczas 48 nowych zakażeń). Należy zauważyć, że zapadalność na zakażenie HIV wśród mieszkańców województwa w 2013r. była porównywalna do zapadalności w Polsce. Zakażenie wirusem HIV w PKD w Szczecinie rozpoznano u 15 osób (o 2 więcej niż w 2012r.), przy czym 1 osoba już figurowała w Wojewódzkim Rejestrze Zakażonych HIV. Wśród zakażonych było 6 kobiet oraz 9 mężczyzn. Wszystkie osoby z wykrytym zakażeniem HIV uległy zakażeniu drogą kontaktów seksualnych, w tym były to 4 osoby o orientacji homoseksualnej, 10 osób heteroseksualnych (wśród nich 5 osób poza aktywnością seksualną wskazywało jako możliwą drogę zakażenia również przyjmowanie dożylnych środków psychoaktywnych) i 1 osoba o orientacji biseksualnej. W analizowanym okresie w woj. zachodniopomorskim na wirusowe zapalenie wątroby zachorowało 56 osób tj. o 9 mniej w stosunku do 2012r. Ponieważ na potrzeby nadzoru epidemiologicznego przy zgłaszalności przypadków obowiązują dwie definicje wirusowego zapalenia wątroby typu C z 2005 i 2009 roku istnieje możliwość zgłoszenia jednego zachorowania według obu definicji jednocześnie. W 2013 r. zgłoszono 46 zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby typu C wg definicji z 2009 r. (współczynnik zapadalności na 100 tys. mieszkańców 2,68) i 39 przypadków zachorowań wg definicji 2005r. (współczynnik zapadalności na 100 tys. mieszkańców 2,27). Jest to o 6 zachorowań mniej wg definicji z 2005r. i 4 zachorowania więcej wg definicji z 2009r. w porównaniu do 2012 roku.

W roku 1998 w zachodniopomorskim został uruchomiony program leczenia substytucyjnego. Jego realizatorem jest Specjalistyczny Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdroje” w Szczecinie. W stosunku do roku ubiegłego liczba leczonych w programie metadonowym spadła z 69 do 67 gdzie 1 osoba leczyła się po raz pierwszy.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

Ograniczeniem podaży narkotyków zajmują się głównie: Policja, Urzędy Celne i Straż Graniczna. Najczęściej popełnianym przestępstwem jest posiadanie marihuany i amfetaminy. W 2013 roku skonfiskowano ponad 50 kg środków odurzających i psychotropowych: głównie amfetaminy i marihuany. W 2013 roku na terenie woj. zachodniopomorskiego ujawniono i zlikwidowano 72 nielegalnych upraw konopi indyjskich. W porównaniu do 2012 r. nieznacznie (1%) wzrosła liczba postępowań wszczętych w związku z przestępstwami z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Zmniejszyła się liczba nieletnich (35%) popełniające przestępstwa w związku z ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii.

W stosunku do roku 2012 nastąpił wzrost odsetka skazanych o 8%, oraz nastąpił wzrost (17%) odsetka skierowanych na leczenie na mocy art. 71 i art.72 ustawy z dnia 29 lipca o przeciwdziałaniu narkomanii. Zmalała o 12% liczba osób skazanych na bezwzględną karę pozbawienia wolności.

W 2013 r. do Urzędu Marszałkowskiego wpłynęły dwa wnioski o zezwolenie na skup konopi włóknistych. Oba wnioski rozpatrzono pozytywnie.

Podstawowym celem profilaktyki jest zahamowanie tempa wzrostu popytu na narkotyki. Realizacja odbywa się poprzez działania profilaktyczne, najczęściej wpisane w lokalne strategie społeczne. W ramach przyjętego przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012-2020 wyznaczone zostały cele i działania zmierzające do ograniczenia skutków społecznych nadmiernego używania substancji psychoaktywnych wśród mieszkańców województwa. Celem głównym Programu jest ograniczenie problemów społecznych i zdrowotnych związanych z zażywaniem substancji psychoaktywnych.

PROBLEM NARKOMANII NA TERENIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 2013

BIBLIOGRAFIA

1. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2012-2020;
2. Dane statystyczne Zachodniopomorskiego Oddziału Towarzystwa Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „POWRÓT Z U”;
3. Dane statystyczne Stowarzyszenia MONAR;
4. Dane statystyczne Komendy Głównej Policji i Komendy Wojewódzkiej Policji;
5. Dane statystyczne Centralnego Biura Śledczego;
6. Dane statystyczne Sądu Okręgowego w Szczecinie;
7. Dane statystyczne Sądu Okręgowego w Koszalinie;
8. Dane statystyczne Sądu Rejonowego w Koszalinie;
9. Dane statystyczne Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej;
10. Dane statystyczne Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Szczecinie;
11. Główny Urząd Statystyczny;
12. Urząd Statystyczny w Szczecinie;
13. Dane statystyczne Kuratorium Oświaty w Szczecinie;
14. Dane statystyczne Samodzielnego Publicznego Specjalistycznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „ZDROJE” w Szczecinie;
15. Dane statystyczne Wojewódzkiego Inspektoratu Farmaceutycznego w Szczecinie;
16. Dane statystyczne Pomorskiego Oddziału Straży Granicznej;
17. Dane statystyczne Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Szczecinie;
18. Dane statystyczne Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego;
19. Dane statystyczne Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego;
20. Dane statystyczne Zachodniopomorskiego Centrum Organizacji i Promocji Zdrowia;
21. Informator Statystyczny ochrony zdrowia województwa zachodniopomorskiego za 2013 rok
22. Raport rzecznika praw osób uzależnionych
23. Raport KBPN 2013 r.